№ 23

1877—1905

№ 23

პარასკევი, 10 მარტი

ივერია

ყოველ-დღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი

გაზეთის ფასი დამატებით: წელიწადში 10 მან., ექვს თვეში 5 მან. 50 კაპ., თვეში 1 მანეთი.

რედაქციასთან მოლაპარაკება შეიძლება ყოველ დღე, უქმეებს გარდა, ღილის 11-დან 12 საათამდე.

დასაბეჭდი წერილები რედაქციის სახელზე უნდა გამოიგზავნოს; წერილ წერილებს რედაქცია არ ინახავს, ერცელი წერილები ინახება ერთის თვის განმავლობაში.

ფოსტ.-ადრესი: Тиф., Ред. „Иверіа“.

ცალკე ნომერი 3 კაპ.

განცხადების ფასი: ფეტიტურად სტრიქონი პეტიტით პირველ გვერდზე 12 კაპ., უკანასკნელზე 10 კაპ., წლიური განცხადება—მორიგეშით.

განცხადება რუსეთიდან და საზღვარ გარეთიდან მიიღება ლ. და ე. მეტცლის და ამხ. კანტორებში—მოსკოვსა, პეტერბურგსა და ვარშავაში.

ხელის მოწერა და დასაბეჭდი ადგილობრივი (კავკასიის) განცხადება მიიღება რედაქციაში: პუშკინის ქუჩაზე, № 11, საკრედ. საზ.-ბის სახლში.

ტელეფონი № 922.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი

„ივერია“

1905 წ. გამოდის ყოველ-დღე, ორშაბათობითაც.

წლის განმავლობაში რედაქცია დაურიგებს ხელის მომწერლებს

პრემიად 12 წიგნს

საერთო სათაურით: **„ივერიის ბიბლიოთეკა“**, რომელშიაც მოთავსებული იქნება: ბელეტრისტული და სამეცნიერო თხზულებანი და წერილები ქართველ და უცხო მწერალთა.

გაზეთში და საპრემიო წიგნებში იქნება მოთავსებული **სურათები** და **ილლუსტრაციები**.

გაზეთის ფასი: 1 მარტიდან წლის დამლევამდის 8 მან., რომლის გადახდა ნაწილ-ნაწილადაც შეიძლება.

ცალკე ნომერი გაზეთისა ღირს 3 კაპ.

რედაქცია იმყოფება პუშკინის ქუჩაზე, № 11, საკრედიტო საზოგადოების სახლში (მესამე სართულში).

საფოსტო ადრესი: Тифлисъ, Редакція газ. „Иверіа“.

ტ ფ ი ლ ი ს ი ს

კერძო სამკურნალო

მკურნალის დ. ა. გედევანიშვილისა

ავადმყოფებს იღებს ყოველ დღე.

დ ი ლ ი თ:

ვ. ი. ჟიჟინაძე. კბილის—8—9 საათ.

გ. გ. მაღალაშვილი. შინაგანი. ოთხშაბ. 9—10 საათამდე და კვირაობით 9—11 საათ.

ა. ი. გალარჯიშვილი.—ბავშვებისა $9^1/_2$—$10^1/_2$ ს.

ნ. ტ. მულინი.—ყურისა, სასისა და ცხვ. 10—11.

ვ. დ. ღამგაშიძე.—შინაგ. სამშ., ხუთშ., პარასკ. და შაბათობით 11—12.

ვ. მ. მანსვეტოვი.—შინაგ. და ბავშვ. 12—1 ს.

დ. ა. გედევანიშვილი.—შინაგანი და ნერვებისა 12—1 ს.

ეძ. ქალი მ. კ. იოსელიანი.—ქალისა და საბებიო, სამშ., ხუთშ. და შაბათ. 12—1 ს.

კ. ნ. დიასამიძე. — ვენერიული და კანისა $12^1/_2$ $1^1/_2$ საათ.

ს. ს. ალექსი-მესხიშვილი.—ხირურგია 1—2.

ს ა ღ ა მ ო ს:

ს. ი. ვაწაძე.—შინაგ. 6—7 საათამდე.

ოპერაციების კაკეთება შეუძლიანთ გარეშე ექიმ-ხირურგებსაც.

ფასი რჩევისა და დარიგებისა 50 კაპ., საავადმყოფოს აქვს ოცი საწოლი. სამკურნალოში ოპერაციები მორიგებით, კრავტები დღეში დიის 2-დან სამ მანათამდე. საზოგადო და ნომერი—5 მან.

ადრესი: კუკია, ველიკოკნიაჟესკის ქუჩა (კუკიის ხიდიდან მეცხრე სახლი), სახლი აბრამოვისა, № 9. მიხეილის ქუჩიდან-კი 34 Б.

ტელეფონი № 274.

ტ ფ ი ლ ი ს ი ს ე ქ ი მ ე ბ ი,

კბილის ექიმი

ი ვ ა ნ ე ჯ. ა ხ ა ლ შ ე ნ ი შ ვ ი ლ ი

ბადავიდა: ნიკოლოოზისა (№ 32) და ხიდის ქ. (№ 21) კუთხეში, ავტალის ქ. დასაწყისში, სახლი ლაზარაშვილისა. ავადმყოფებს იღებს 9—2 და საღამოს 5—7. კვირა-უქმით 10—1-მდის.

კბილის ექიმი ნ. ტყეშელაშვილი იღებს ავადმყოფებს 9 საათიდან საღამოს 5 საათ., ოლგას ქუჩა, № 31.

ალექსი-მესხიშვილი, სარდიონ სარდიონის-ძე. იღებს სადოსტაქრო ავადმყოფებსა და საშარდე-სქესებრივ ორგანოებით დასნეულებულთ ყოველ-დღე, ნაშუადღევის 5-დან საათიდან 6-მდე. ოლგას ქუჩა, № 15.

გძელიშვილი კონსტანტინე—ელისაბედის ქუჩა, სახლი № 13.

ვ. ს. მუსხელაშვილი—კიროჩნისა და დიდის მთავრის ქუჩების კუთხე, სახლი სვანიშვილისა, № 11. მიიღებს თვალით ავადმყოფებს: დილით 12—2 ს., საღამოთი 6—7 საათ., გარდა სამშაბათისა.

ვაწაძე სფირიდონ—პეტერბურგის ქუჩა, საკუთარი სახლი.

დიასამიძე ალექსანდრე—ლორის-მელიქოვისა და ბარონის ქუჩის კუთხე, ფოსტის პირდაპირ, მესხიშვილის სახლი, № 18 —იღებს ავადმყოფებს დილით—9—11 და საღამოთი 6—8-საათამდე.

გაბაშვილი გრიგოლ—კოჩუბეის ქუჩა, № 19.

ბესარიონ პაპოვი—ყელ-ყურისა და ცხვირის ავადმყოფობის ექიმი—1—2 საათ. და 5—8 საათ. მიხეილის ქუჩა, ფორერის სახლი № 157.

პირველი კერძო სამკურნალო

ექიმის ნავასარდიანისა

(კუკიაში, ვორონცოვის ძეგლის პირდაპირ)

ავადმყოფთ იღებენ ექიმები ყოველ დღე, კვირა დღეებს გარდა.

დ ი ლ ა ო ბ ი თ:

ვ. ჟ. ჩიძოკვანი.—9 საათიდან 10 საათამდე—თვალის შინაგანისა და ნერვების ავადმყოფობისა.

ვ. ბ. ავეტისიანცი. 11—12 საათამდე—კანისა და ვენერიულ-ხირურგიულ ავადმყოფობისა.

ზ. ი. ბაბანასოვი—დილის 11—12 საათ.—ქალისა და ბავშვთა ავადმყოფობანი.

კ. ი. გძელიშვილი—12—1 საათ.—ყელისა, ყურისა და ცხვირის სატკივრისა.

ბ. ა. თარხანოვი—1—$1^1/_2$ საათ.—შინაგანის და ბავშვებისა.

ა. პ. კარაკეტიანცი. 1—$1^1/_2$ საათ. შინაგან და ბავშვების ავადმყოფობისა—სამშაბათობით, ხუთშაბათობით და შაბათობით.

ექიმი ქალი **ა. ე. შჩერბინინა**—$1^1/_2$—2 საათ —ქალისა და საბებიო ავადმყოფობისა.

ს ა ღ ა მ ო ო ბ ი თ:

ჰ. ა. არდაზიანი—აწარმოებს მიკრო-ქიმიურ და ბაქტერიოსკოპიულს გამოკვლევას, 5—7 საათ.

ს. ტ. არგანიბაკი. 11—1 ს.—უკეთებს მასსაჟს, (მსურველთ სახლში) და აუცრის ყვავილს, გამართავს საექიმო გიმნასტიკას, ექიმის დანიშვნით.

რჩევა-დარიგებისა და რეცეპტების დაწერის ფასი—ათი შაური, დარიბთათვის უფასოდ; ფასი კონსილიუმისა და ოპერაციებისათვის — მორიგებით.

დირექტორი სამკურნალოსი, დოქტორი **ქ. გძელიშვილი.**

Первая частная лѣчебница д-ра **Навасардіана.** Тифлисъ, противъ памятн. Воронцову. ფლ.

კავკასიის თათრები.

—

როგორც გუშინ გვქონდა მოხსენებული, კავკასიის შეიხ-ულ-ისლამთან მივიდა განსაკუთრებული დეპუტაცია, რომელმაც მიულოცა ახალი წელიწადი და გადაუხადა მადლობა იმ ენერგიულ შრომისთვის, რომელიც მან გასწია ბაქოში უკანასკნელ არეულობის შემდეგ ხალხის დასაწყნარებლად. დეპუტაციაში იყვნენ, როგორც ქართველები, ისე სომხები. ბაქოში დაღვრილმა სისხლმა მთელი კავკასიის საზოგადოება ააღელვა და აღძრა სურვილი კავკასიის ერთა დაახლოებისა და გამოიწვია ქადაგება სხვადასხვა ეროვნებათა შორის ძმობისა და ერთობის დასამყარებლად.

ეს სურვილი ეხლა ნელნელა გადადის რეალურ ნიადაგზე და ამ მხრივ დეპუტაციის მისვლასაც მნიშვნელობა ჰქონდა.

მნიშვნელოვანია თვით შეიხ-ულ-ისლამის სიტყვები, რომლითაც მან პასუხი გასცა დეპუტაციას: „დღეს ჩვენი „ნოვრუზ-ბაირამია“,—გაზაფხულის დაწყების დიდებული დღესასწაული,—სთქვა მან.—დღეიდან კვლავ იწყებს ბუნება ახალ სიცოცხლეს, სუსხიან ზამთრის შემდეგ გაზაფხულის სიო კვლავ აღადგენს ბუნების სიცხოველეს და ააყვავებს მთელს არე-მარეს. ეგრედვე ჩვენი ძმობა, რომელიც შეიბღალა ბაქოს ამბებით, კვლავ იქნება აღდგენილი და დამყარდება ჩვენს შორის ძმური განწყობილება, და იგი ხელს შეუწყობს ჩვენს კულტურულ განვითარებას და აღორძინებას“.

შეიხ-ულ-ისლამთან ერთად ყველა მისი ერთმორწმუნენი და აგრედვე გარეშენიც გრძნობენ, რომ თათრებისათვის კავკასიაში მართლა სუსხიანი და თან ხანგრძლივი ზამთარიც იყო და კულტურულად ისინი ძალიან ჩამორჩნენ კავკასიის სხვა ერებს.

ეს ასეც უნდა ყოფილიყო. ვინ არ იცის, რამდენად ძნელი და აუტანელი ხდება იმ ხალხის მდგომარეობა, რომელსაც ძალითა და მახვილით იპყრობენ, რომელიც ხანგრძლივ ბრძოლის შემდეგ ჰკარგავს პოლიტიკურ თავისუფლებას...

ასე დაემართათ კავკასიის თათრებსაც. ამას გარდა, მათ მდგომარეობას ამწვავებდა ის გარემოებაც, რომ დამპყრობი ხალხი იყო მათთვის უცხო სარწმუნოებითაც. ნაციონალურ ანტაგონიზმს სარწმუნოებრივი ანტაგონიზმიც ზედ დაერთო. ძველი კულტურა, ძველი წესი თანდათან ინგრეოდა და, სანამ ხალხი ახალ წესსა და ცხოვრებას შეეჩვეოდა, თითქმის მთელმა საუკუნემ გაირბინა. ხალხი დაეცა ეკონომიურად. ბევრი სიმწარე გამოსცადა და კიდევ სცდის როგორც მებატონეებისაგან, ისე თვით მთავრობის წარმომადგენელთაგან. მათზე არავინ ზრუნავდა, გარდა მათის სამღვდელოებისა. არავინ აქცევდა ყურადღებას მათს განათლებას, თითქოს სულ ერთი იყო ქვეყნისთვის, დარჩებოდნენ ისინი ძველებურად უსწავლელი, განუვითარებელი, თუ საზოგადო წინსვლაში მონაწილეობას მიიღებდნენ. შემოიარეთ მთელი კავკასია, დათვალეთ, რამდენი ჰყავთ მუსულმანებს თავიანთ შორის ინტელიგენტები, და თქვენ განცვიფრებაში მოხვალთ. მართლა რომ სანთლით საძებარია მათში ინტელიგენტი.

ჰყავთ მუსულმახებს სამღვდელოება და, მართალი უნდა ვთქვათ, ეს სამღვდელოება, სწავლა-განათლების მხრივ, თვალსაჩინო ამაგსა და ღახმარებას უწევს თავის ხალხს და მოქმედობს ისე ენერგიულად, როგორც ამას შერება სომხის სამღვდელოებაც.

დიდად სასარგებლო და სასიამოვნოა ერთობის გამოცხადება სამღვდელოების წარმომადგენელთა წინაშე. მაგრამ ეს კიდევ არ კმარა. ჩვენ საქმე უნდა დავიჭიროთ აგრედვე შეგნებულ პირებთან. ასეთი პირები უსათუოდ ჰყავთ მუსულმანებს. შეიძლება, ისინი რიცხვით ძალიან ცოტანი იყვნენ, მაგრამ მაინც არიან ზოგი ტფილისში, უფრო მეტი კი განჯას, ერევანსა, ბაქოში და სხვაგანაც. იმათთან არის საჭირო დაახლოვება და კავშირის გაბმა. ისინიც ცდილობენ გამოვიდნენ სიბნელიდან, გაიუმჯობესონ თავის ხალხის ყოფა-ცხოვრება...

ამას გვიმტკიცებს ის ორიოდე ფაქტი, რომელსაც ჰქონდა აქ ადგილი ამ უკანასკნელ წლებში. ტფილისში დაარსდა მუსულმანთა საქველმოქმედო საზოგადოება. ამნაირად, გაჩნდა ერთი ადგილი მაინც, სადაც მუსულმანთა წარმომადგენლებს შეუძლიანთ ოფიციალურად შეიკრიბნენ და თავის ჭირ-ვარამზე იფიქრონ და ილაპარაკონ.

აგრედვე ამ ორის წლის წინად ტფილისში დაარსდა გაზეთი „შიარკი რუს“-ი, რომელიც გამოდიოდა ადერბეიჯანულ ენაზე. გაზეთის რედაქტორად იყო ბ-ნი შახტახტინსკი, რომელსაც სწავლა საზღვარ-გარეთ აქვს მიღებული. ამნაირად, გაჩნდა ტფილისში მუსულმანთათვის კულტურული ორგანო, მაგრამ, სამწუხაროდ, გაზეთის საქმე ცუდად წავიდა. არ იყვნენ ხელის-მომწერლები, არც საკმაოდ მწერლები და არც ასოთ-ამწყობები. გაზეთი გამოდიოდა ჯერ კვირაში სამჯერ. გასულ წელში მიეცა რედაქტორს ნებართვა, გაზეთი ყოველ დღიურადაც გამოეცა. ამის შემდეგ ნაოლად გამოირკვა, რომ ყოველ-დღიურ თათრულ გაზეთს არ შეეძლო ტფილისში გაძლება და ამ ორი თვის წინად ბ-ნ შახტახტინსკიმ გაზეთის გამოცემა შეაჩერა. ასე მოიქცა ის იმ დროს, როდესაც გაჩუმება დიდ დანაშაულად უნდა ჩაეთვალოს მას თავის ერის წინაშე. უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ გაზეთს ხელის მომწერლები უფრო მეტი კავკასიის გარეშე ჰყავდა და წერილებიც მეტი იბეჭდებოდა ოსმალეთის, სპარსეთისა და ყაზანის მუსულმანებზე, ვინემ კავკასიის მკვიდრთა შესახებ. ამჟამად ეს გაზეთი ტფილისში აღარ არსებობს. ის გადაიტანა რედაქტორმა ბაქოში, მიიწვია ამხანაგად ცნობილი პუბლიცისტი ბ-ნ აღაევი და იქ აპირობს ამ გაზეთის განახლებას.

ბ-ნ აღაევის ფიზიონომია გამორკვეულია. ის ცნობილია, როგორც პანისლამისტი, და შესაძლებელია, რომ „შიარკი რუსსა“-ც პანისლამისტური ხასიათი მიეცეს.

ეს მოძღვრება კავკასიის მუსულმანებისთვის ერთის მხრით სასარგებლოა, რადგანაც ცდილობს მოსპოს ის უთანხმობა და თითქმის მტრობა, რომელიც არსებობს სუნიტებსა და შიიტებს შორის. სუნიტებისა და შიიტების დაახლოვება აუცილებლად საჭიროა, რადგანაც, თვითონ მუსულმანებში თუ არ იქნა ერთობა, ისე ძნელი იქნება განხორციელდეს საზოგადოდ ერთობა კავკასიის მკვიდრთა შორის.

მაგრამ ამ მოძღვრების მეორე მხარე, რომელსაც ჩვენ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მივაქციოთ, იმ მოძღვრების იდეალია,—შეაერთოს ფადიშაჰის ტახტის ქვეშ ყველა მუსულმანები. თუ რომ კავკასიის მუსულმანებმ შემთხვევის დროს გაიწევენ ზოგი სპარსეთისაკენ და ზოგი ოსმალეთისკენ, ეს ჩენ თავიდანვე უნდა ვიცოდეთ...

ჩვენთვის საჭიროა დაწვრილებით მოველაპარაკოთ მუსულმანთა წარმომადგენელებს. ბაქოში მყოფი მუსულმანები—თოფჩიბაშევი, ვეზიროვი, გაჯიევი, ბაღიევი, შახტახტინსკი, აღაევი და სხვები მაინც მოგვცემენ პასუხს იმ კითხვებზე, რომელიც საზოგადოდ აინტერესებს ახლა მთელს კავკასიას. ყველა ერი, ყველა წოდება და კლასი აცხადებს ახლა თავის მოთხოვნილებებს. არ გვესმის მხოლოდ არაფერი მუსულმანებისაგან.

დროა, ისინიც გამოუხიზნდნენ, თვალი გაახილონ, მოილაპარაკონ ერთმანეთში, გაითვალისწინონ თავიანთი მდგომარეობა და თავისი აზრი, სურვილი და მოთხოვნილებანი გამოაცხადონ ისე გაბედულად და პირდაპირ, როგორც ამას სჩადიან ქართველები და სომხები. მაშინ უფრო მეტი საბუთი, მოსაზრება და საშუალება ექმნებათ კავკასიის ერებს გამოცხადებული ერთობა რეალურად განახორციელონ.

ფრიდონ.

დეპეშები

(რუსეთისა და პეტერბურგის დეპეშათა საგენტოებისაგან)

9 მარტი.

ვარშავა, 9 მარტი. გუშინ სადმოოი ვოდსკის ქუჩაზე მიდიოდა სამი მორიგე ჟანდარმი, მათ უკან მისდევდა ორის გოროდოვოისა და ვლადიმირის ბოდკის ოთხის სადათისგან შემდგარი ბატრული. № 6 სახლის წინ, ფიდაქარზე რომ მოვიდნენ, სამმა კაცმა ეუმპარა გადაკიდო. ეუმპარა გასქდა და ძალზე დაშრიალეს ბატრულში მყოფნი უგრძნობლად დაეცნენ მიწაზე. ყანდარმები უფრო ნაკლებად დაშავდნენ, თუმცა მათი ცხენები ძალიან აიროდნენ და სისხლიდან იცლებოდნენ. ეგვლახზე ძალიან დაშავდა ერთი გარდოგოი და ორი ჯარის კაცი. დაშავებულთა ტანჯვა ეუწერდა. ხეეთქებისაგან მსხლობელ სახლების შეშაბიც ჩაიდეწა. სასტიკ გამოძიებას შეუდგნენ.

ვორონეჟი. საგუბერნიო კრებამ გადასწყვიტა, მასწავლებელთათვის საჩუქარი კურსები გამართოს, რისთვისაც გადასდო რვასი თუმანი. კრებამ შუამდგომლობა აღძრა, რომ სალხის განათლების საქმე საგანგებით დაექვემდებაროს საზოგადო დაწესებულებათ.

ორიოლი. საგლეხო კანონმდებლობის განმხილველმა საგუბერნიო რჩევამ დადგინა, სათემო მოსამართველებად 35 წლოვანთა ნაცვლად 25 წლისანიც დანიშნონ (კანონით სათემო მოსამართველად 35 წლისაზე ნაკლები არ ინიშნება); სათემო სასამართლოს დაუქვემდებარონ მარტო ის სადავო საქმეები, რომელთა ღირებულება ორას თუმანს არ აღემატება.

ბერლინი. რეიხსტაგი. დეპუტატი მიუდღერი სჩიგის, სამსედრო სასამართლო უფროსებსა და სასდალთებს ერთგვარად არ ეპერობინა. გაჭეიტნა რა სასდალთებისადმი ტუდად მოპერობა, გულის წყრომით აღნიშნა, რომ გერმანიის სამსედრო სასამართლოები თავისის შედავთიანის განაჩენებით ხელს უწყობენ უფროსებისაგან სალდათების ტანჯვასა. ორატორი თხოულობს, სამხედრო სასამართლოებიც ისე მოიქცნენ, როგორც სამოქალაქონი იქცევიანო. სამხედრო მინისტრი ლეთანხმა მიუდღერს და განაცხადა: მართალია, სამხედრო მოსამართლენი ახლა უფრო ფრობიერ განაჩენებს ადგენენო. მინისტრი იმედოვნებს, რომ თვით სამსახურის შედავთიანობის მეოხებითი სალდათების ტეა-ტეაბა ძალზე შემცირდებაო.

ბერნი. სამშვიდობის რგინის გზაზე მომოსვლა 14 ოქტომბერს დაწყებულ.

იტალიის მეფე ოფიციალურად დასწერა სიმშვიდის გვირგვინის კურთხევას.

კოპენჰაგენი. ბარდაშენტმა 56 ხმის უმეტესობით 46-ს წინააღმდეგ ტემოი დასჯა დაკანონა.

10 მარტი

ვაშინგტონი, 9 მარტი. ვენეტუელის მოავრობას ბუენოს წინადადება მისცა, საკამათო საკითხები განსასჯელად სამეალტორო სასამართლოს წარუდგინეო, ხოლო თუ ამ წინადადებას არ მიიღებთ, შეერთებული შტატები სასტიკ ზომებს მიმართავენო. ბუენოს დასძინა, თუ ვინაცობაა კასტრო ინგლისსა და გერმანიას დათანხმა და ამ სასელმწიფოთა მოთხოვნილებებს დასაკმაყოფილებლად სადამაყნო გადასახადის 50% კაიღებს, მაშინ შეერთებულ შტატებს ადარაფერი დარჩებაო. ბუენს ჯერ ულტიმატუმი არ წარუდგენია, მაგრამ ამბობენ, მალე სასტიკ ზომებს მიმართავენო.

ვენა. ჩერნოგორიას განზრახვა აქვს, ანტიკარში თავისი საკუთარი ნავთ-სადგური გამართოს და ამით ავსტრიის ნავთსადგურის კატტარის დამოკიდებულებაზე განთავისუფდეს. იტალიამ ამ ბროექტს ხელს უწყობს.

კელნი. საფრანგეთის ელჩმა თავგამოდებით მოითხოვა დაკმაყოფილება დამსკ-იზერბისა და განა ადეზის რკინის გზის გაკეთებისთვის. თუ ვინაცობაა ეარი მიიღო, დაემუქრა, ოტომანის ბანკს დავხურავ და ბარიზის ბირჟაზე ოსმალეთის ფასიან ქაღალდებს დიდ ხანს ადარ კავუშვებო.

პარიზი. ბალტა შეუდგა კეკლესიის სახელმწიფოსაგან გამოყოფის კანონმდებლობის საჯაროდ განხილვას.—ყოველ ვერნი ძალიან ავად კახდა,—ბეთქრობენ ველარ მორჩებაო. მშვენიერ ხელოვნებათა ეოფილმა მინისტრმა ანტონინ ბრუმ კუშინ თავის მოკვდა განიზრახა და თავში ორჯერ რეოლვერი ისროლა. მიზეზი—ოჯახური უბედურებაა. მისი ეოფნა ეიმედოა.—გაზეთ „ეკლერ“-ში დანდონიდან დეპეშა დაბეჭდილი: „სულთანის ოფიციოზმა აგენტმა კალდომ განაცხადა, ოსმალეთის მთავრობა დარწმუნდა, რომ ბულგარეთთან ომს ვერ ასცდებაო“.

ბუდაპეშტი. იმპერატორმა არა თუ უარ ჰყო ნაციონალური მოთხოვნანი, ახალ კაბინეტს ბირობაც კი დაუდო, ჯარში გასაყვანთა რიცხვი გაამრავლეთ და ფულიც გადასდეთ ახალის იარადის შესაძენათოანდრაში სამსახურს თავს ანებებს. უეჭველია, ერთი რაღაც უსიტყვოდ სამინისტრო შესდგება. ოპოზიციამ გადასწყვიტა, მთავრობას სასტიკი ბრძოლა გამოუცხადოს.

ბათუმი, 9 მარტი. ქალაქში ეველა საგაჯრო სახლები დაიკეტა. მეეტლეები გაიფიცნენ. სვოსადგურში ოთხი უცხოელი გემი ტეეიდად ელის დატვირთვას. ნავთის ზიდვა შესწყდა.

ლონდონი, 9 მარტი. (რეიტერი) „ტაიმსში“ წერილი იბეჭდება, რომლის ავტორიც სასარგებლოდ სდგელის, ახალსანელი დროებითი შეთანხმება იანგთანისთან სამეალმი და სერიოზულ ხელშეკრულებად შეიცვალოს, იმ ბირობით კი, რომ ომის დროს უეჭველად ერთი მეორეს დაეხმაროს. ასეთი ხელშეკრულება საერთო მშვიდობიანობას უზრუნველ ჰყოფს და ეზიასაც დაამშვიდებსო.

სტამბოლი, 9 მარტი. არაბებისაგან ქალაქ სანაას ადებას ბორტა უარსა ჰყოფს. რეფიფთა მე-17 ბრიგადას მობილიზაცია გამოუცხადეს. მინისტრის გუბერნატორი აცხადებს, ბულგარელებმა კონსტანტინოპოლში მინისტერი ჩერგოვი დასწვესო. გუშინ ჩერეპში ბულგარელებმა მოჭედეს ფაში და მისი ორი სათესაო. სალონიკის უფროსი იუწყება, ბედოსის ოდქის უფროსი ტეგეში მოჭედესო.

მოსკოვი, 9 მარტი. ხვალ საბა მოროზოვის თაოსნობით მოწვეულთა კერძო ბჭობა იქმნება მუშათა საკითხის შესახებ. მოწვეულ ათანდ ლოძის რაიონის წარმომადგენელნი, ცნობილნი მეწადიოელნი, ჩრდილო რუსეთის შაქრის ქარხანათა პატრონები, კიევის ბირჟის კომიტეტის წარმომადგენელნი, შაქრის ქარხნის პატრონი ბრიდსკი და ტერეშჩენკოს ფირმის წარმომადგენელი.

ტვერი, 9 მარტი. „ტვერის საგუბერნიო უწყებაში“ დაბეჭდილია: ფედოეერში მთვრალ სალდათების და აჯერად ქალაქში ბატრუელები იყო დანიშნული, მერვე გრენადერის პოლკის ჯარის-კაცთაგან. ის ბატრული, რომელიც ბერეგის ფაბრიკაზე მოხვდა, თითონ მთვრალი გამოდგა. მუშებმა მასხარად აიგდეს. სალდათებმა იწყინეს, ხიშტებით დარეგინენ. ხუთი კაცი დასჭრეს. მათ შორის ერთი შემოხვევით მამაკაცი დედაკაციც ურევია.

უმთავრესი დამნაშავე ახლა ახლა სალდათია.

კოსტროვა, ნოჭრება შუამდგომლობენ ნება, მიეცეთ საერთო კრების გამართვისა. თავის საჭიროებათა გამოსარკვევად და დასაშაფოვილებლად.

ტფილისი, 9 მარტი. ბორის მაზრაში გლეხთა მოძრაობის გამო თავად-აზნაურთა კრება შუამდგომლობს, რეგრესული ზომები არ იქნას მიღებული. კრებამ გადასწყვიტა, გლეხთა და მემამულეთა დამოკიდებულების მოსაწესრიგებლად ორჩეულ იქმნას კომისია, რომელმაც ეს ორი მხარე უნდა მოარიგოს. თავმჯდომარეობს გუბერნიის მარშალი.

პეტერბურგი, 9 მარტი. ახლო მომავალში განსაკუთრებულ რჩევას ფინანსთა მინისტრის ამხანაგის თავმჯდომარეობით ბჭობა ექნება. მოგაწვრეთა და ნოქართა ინანდასწრებით განხილულ იქნება ფინანსთა სამინისტროსაგან შემუშავებული კანონ-პროექტი საგაჯრო დაწესებულებებში მოსამსახურეთა მუშაობის მოწესრიგებისა და უმჯობესი დასვენების საკითხთა შესახებ. განზრახულია კვირა-უქმეს და საუფლო დღესასწაულებში საგაჯრო სახლები დაიკეტოს ხოლმე. ამ დღეებში და იქმნებიან მარტო ისეთი საგაჯრო სახლები, რომლებიც სახოგაგს ჭეიდიან. აქ მუშაობა დასასრულებულ დღეებში ნოჭრებს ხუთი საათი ექნებათ. საგაჯრო სახლების დაკეტვისა და გადების ვადის განსაზღვრა ადგილობრივ საქალაქო საერობო დაწესებულებათ მიენდობათ.

ეკატერინბურგი, 9 მარტი. ადგილობრივმა გაზეთებმა შესწყვიტეს ოროშაბათობით ნომრების გამოცემა და ასოთ-ამწყობთ კვირაობით დასვენების საშუალება მისცეს.

ვარშავა, 8 მარტი, დიუბლინის მემამულემ განსვენებულმა ვაკესელმა ვარშავის ფილარმონიულ საზოგადოებას უანდერძა 1.300,000 მანათი.

ყირარდოვის სამანუფაქტურო ფაბრიკებში მუშაობა დაიწყო.

ლონდონი, 9 მარტი. საზოგადოებათა პალატაში დიუისი შეეკითხა მთავრობას ბაქოში ბრიტანიის საკონსულოს დაარსებაზე, რადგანაც ბრიტანიას დიდძალი თანხა აქვს დაბანდებული ბაქოს დაწესებულებებში ბრიტანიის კონსული **ს**ა**ნ**ერო ბაქოში ბრიტანიის ინტერესებს დასაცველადო. ამაზე ბალფურმა უპასუხა, ჯერ ვერ შეეთანხმდით ამის თაობაზე რუსეთის მთავრობასთანაო.

ბერლინი, 9 მარტი. რეიხსტაგმა შეიწყნარა ცენტრისა და თავისუფალ მოაზრეთაგან წარმოდგენილი რეზოლუცია, რომელშიაც ნათქვამია,—გადასინჯოს სამხედრო კანონები და ჯარის-კაცთ შეუმცირდეთ სასჯელი დისციპლინის დარღვევისთვის, ხოლო თუ უფროსები ცუდად მოეპყრობიან ჯარის კაცებს, სასჯელი მოემატოთ, რადგანაც ეხლანდელი კანონი სრულიად მცირე სასჯელსა სდებს უფროსებს ჯარის კაცთა ცუდად მოპყრობისათვისაო. „ნოვოდიჩე ადგეშინე ტეატუნგი“ ამბობს,—გერმანიის იმპერატორის ტახტერში მისვლის განზრახვას არავითარი პოლიტიკური მნიშვნელობა არა აქვსო.

მოსკოვი, 8 მარტი. ამას წინად ერთ-ერთი კორესპონდენტი იუწუბოდა, მარნა როშჩინში ადმოაჩინეს სხვადასხვა იარადთა ს

ᲡᲘᲙᲘᲜᲒᲐᲘ, 9 მარტი, დილის 10 ს. და 12 წუთი. უცხოეთის აგენტები გუნჯულინში იმყოფებიან. იაპონელთ არც ერთი მათგანი არ დაუტყვევებიათ. პირველმა ლაშქარმა ორის კვირის განმავლობაში მამაცურად გაუძლო მტრის იერიშს; არ მიუტოვებია არც ერთი ზარბაზანი და არც პოზიციები, პირიქით, იაპონელებს წაართვა 7 ტყვიის მფრქვეველი და 400 იაპონელიც დაატყვევა. ეხლა ეს ლაშქარი საუცხოო წეს-რიგით ჩრდილოეთისკენ ნელ-ნელა უკან იწევს და სრულებით გაუჭირვებლად უკან აწევინებს იაპონელთა მოწინავე რაზმებს. ციმბირელი ჯარის-კაცები მამაცურად იტანენ ცუდ გზა-ბილიკებზე სიარულს. მხოლოდ გაბრაზებულნი არიან და ამბობენ,—რა ღმერთის წყრომაა, რომ სულ მუდამ უკან-უკან გვაწევინებენო. პირველ ლაშქრის უკან დასაწევი გზა-ბილიკები მიხვეულ-მოხვეულია და, რომ გაჰხედავთ, გარკვევით მოსჩანს ჯარის სურსათ-სანოვაგით დატვირთული ურმები, ხოლო ღამით ათასობით კოცონები ანთია. პირველად ღამ-ღამობით ჰყინავდა, ახლა კი დათბა.

ᲜᲘᲣ-ᲘᲝᲠᲙᲘ, 9 მარტი. გემების საღმშენებლო და ამერიკის ფოლადის ჩამომხსმელ ქარხნების პატრონი ნორლზ შვაბი პეტერბურგს გაემგზავრა რუსეთის ფლოტისათვის ვერფების მოწყობისა და გემების აშენების თაობაზე მოსალაპარაკებლად. ამ საქმეში პირპონტ მორღანიც მიიღებს მონაწილეობას.

ᲚᲝᲜᲓᲝᲜᲘ, 8 მარტი (რეიტ.). იაპონურ ბანკის თავმჯდომარის ამხანაგმა ტაკაგაში «რეიტერი"-ს სააგენტოს აცნობა, იმ ფულით, რომელიც იაპონიამ გარეშე ქვეყნებიდან ისესხა, შევსებულ იქმნება სავაჭრო სავალდებულო ბალანსები იმავ ქვეყნებში, სადაც ნასესხებია. სესხი აღებულ იქმნება ინგლისსა და ამერიკაში. ტაკაგაში ჰფიქრობს, რომ გერმანიისა და ჰოლანდიურ ბანკებს უნდათ სესხის ერთი ნაწილი გაიღონ. სესხის საქმეში შვეიცარიისა და ბელგიის ბანკებიც დაინტერესებულნი არიან.

ᲮᲐᲠᲙᲝᲕᲘ, 9 მარტი. კონდრატენკოს ქვრივმა ხარაბოვსკიდან პოლტავაში გავლისას სთქვა, რომ 2 დეკემბერს კონდრატენკო შევიდა იმ შენობაში, სადაც მეომრებს სამხედრო დარიგებას აძლევდნენო. ჯარის-კაცთა «ურა»-ძ მიიპყრო ყურადღება იაპონელთა, რომლებმაც უფრო გაძლიერეს ყუმბარების სროლაო. ყუმბარამ კარი შემოანგრია, გენერალი კარებთან გულალმა დაეცა და კეფა დაეზეზქვაო.

(ღამის დეპეშები იხ. მე-4 გვერდზე)

ᲟᲣᲠᲜᲐᲚ-ᲒᲐᲖᲔᲗᲘᲗᲘᲓᲐᲜ.

რუსეთის ჯარის უკან დახევა. გენ. ლინევიჩი იუწყება, 7 მარტს ჩვენი ფრონტის წინ იაპონელთა ცხენოსნები გამოჩდნენ. ცხენოსნებს ქვეითა ჯარიც მოსდევდა. იაპონელები სოფელ პაჩენტანთან (კაიჟიანის ჩრდილოეთით) შეჩერდნენო.

იაპონელებს რუსებისთვის ჯერ კიდევ თავი არ დაუნებებიათ და კვალდაკვალ მისდევენ. უკან მიმავალ რუსების დევნა ძალიან ძნელია, რადგან რუსები ხიდებს ანგრევენ და იაპონელებს აფერხებენ. გარდა ამისა, რუსებს ჩრდილოეთიდან რკინის გზით სურსათი მოსდით, იაპონელებს კი ურმებით უზიდავენ. მუკდენიდან ხარბინისკენ მიმავალ გზას იაპონელები ჯერ-ჯერობით ვერ გამოიყენებენ, რადგან რკინის გზის ლიანდაგი უნდა აშალონ დი შეაკეწროონ (დალნიდან შახემდე იაპონელებმა ლიანდაგი შეაკეწროეს და იაპონიიდან მოტანილ მატარებლებს ატარებენ).

ტოკიოდან იუწყებიან, იაპონელები 90 მილის (160 ვერსის) მანძილზე რუსებს უსვენებლივ მისდევდნენ და, დღეს თუ ხვალ, ვენბანსაკ აიღებენო (ვენბანი კაიუანის ჩრდილოეთით, 22 ვერსის მანძილზეა).

ჩინელები ამბობენ, სინძინტინსა და ინპანის გზით გირინს მიმავალი რუსეთის ჯარი ძალიან შეკეწროებულია: სურსათი არა აქვთ, გზა არ იციან, გაუვალ-კლდე ღრეში უნდებათ სიარული და საშინლად მოიქანცნენო.

იაპონიის იმპერატორის წერილი. იაპონიის იმპერატორმა მუკდენის გმირებს, მარშალ ოიამას ჯარს შემდეგი სამადლობელო წერილი გაუგზავნა: შემოდგომიდან დაწყებული თებერვლამდე რუსეკნ მუკდენის მიდამოებს ძლიერ ამაგრებდნენ, იაპონელებზე გაცილებათ მეტი ჯარი შეჰკრიბეს და დარწმუნებული იყვნენ, რომ ჩვენს ჯარს დაამარცხებდნენ, მაგრამ თქვენ დაასწარით, მტერს მედგრად, მხნედ, მამაცურად მიესიეთ და საშინელ ქარბუქისა, გრიგალისა და სიცივის მიუხედავად განუწყვეტლივ 10 დღე და ღამე მამაცად იბრძოლეთ, ძლიერი მტერი დაამარცხეთ, ჩრდილოეთისკენ განდევნეთ, რამდენიმე ათი ათასი კაცი დაატყვევეთ და ძალიან დიდი ზარალი მიაყენეთ. ამ გამარჯვებამ იაპონიის ჯარს შინაც და უცხოეთშიაც დიდი სახელი მოუპოვა. ჩვენ ღრმა მადლობას ვუცხადებთ ყველა აფიცერსა და სალდათს, რომლებმაც თავგანწირული სიმამაცე გამოიჩინეს და მუკდენის ბრძოლაში ასე სახელოვნად გაიმარჯვეს. იმედი გვაქვს, რომ მომავალშიაც ასევე პირნათლად შეასრულებთ თქვენს მოვალეობას და უფრო მეტს თავგანწირულებას გამოიჩენთ (რ. ვ.).

ტოკიოდან იუწყებიან: ამ ახლო ხანში იაპონელები გირინსა და ჩანტიფუს აიღებენო. ამის შემდეგ ხარბინამდე რუსები იაპონელებს ვერ გაუმაგრდებიან. ხარბინს საჩქაროდ ამზადებენ. ხმა დადის, ვლადივოსტოკიდან ხარბინში მეცხოვნე ჯარი დაიბარესო (რ. ვ.).

რუსეთის ჯარის ზარალი. მარშალი ოიამა იუწყება, დავლის რაოდენობის გამოკვლევა ჯერ-ჯერობით შეუძლებელია, რადგან ყოველ-დღე სულ ახალ-ახალი დავლა და ტყვე გვემატებაო.

ტოკიოდან იუწყებიან, იაპონიაში ჯერ-ჯერობით 45,000 ცყვე რუსი გამოგზავნეს. დანარჩენ ტყვეებსაც მალე გამოგზავნიანო.

მარშალი ოიამა იუწყება: წინანდელ დავლის გარდა ხინგჩინში რუსებს კიდევ წაართვით 220 ზარბაზანი, 320,000 ყუმბარა, 450 რკინის გზის ვაგონი, 10 ურმი ტანისამოსი, 6000 შეკვრა ტელეგრაფის მავთული, 11500. სასაპიოროო იარადი, 1600 ცხენი, 480 ხარი, 42,400 საწყაო ხორბალი, დიდძალი თივა, კარავი, ურმი და ტელეფონის აპარატი (ო. ნ.).

„დეილ ქრონიკლ"-ს მუკდენიდან ატყობინებენ: იაპონელებმა მარტო ტაშიჩაოსთან (მუკდენის დასავლეთით) 3000-ზე მეტი რუსი დაატყვევეს; ხელთ იგდეს 12 ტყვიის მფრქვეველი, 24 ზარბაზანი, 35,000 ყუმბარა, 5 მილიონი პატრონა, 10,000 თოფი და ბევრი სხვა მასალა. იაპონელები კარგა ხანს მხოლოდ რუსის სურსათით ნობამ ბევრი ჩააფიქრა, ბევრმა გადაწყვიტა, გავიჭირვებ, მოვითმენ, შიმშილს ავიტან და თავს დაკიხსნიო. მართლაც ზოგმა თავი დაიხსნა. მერე საიდან? ნასესხები ფულით. ვისესხეთ მამასისხლად და ვაძლევდით თავნზე თუმანში აბაზს, ხუთ შაურს და მეტს. გლეხობა დავალიანდა, ბევრს ის შეყიდული მამულიც გაეყიდა ვალში. ასე განთავისუფლებული გლეხი რით სჯობია გაუნთავისუფლებელს? ჩვენ უსამართლოდ მიგვაჩნია ჩვენივე ოფლით მორწყულ მიწების გამოყიდვა. ამიტომ გლეხობას დაუბრუნდეს თავის დახსნაში დახარჯული ფული, დროებით ვალდებულნი განთავისუფლნენ უსასყიდლოთ, სახაზინო გლეხებს მიეცეთ მამული სრულ საკუთრებათ. როგორც ზევით ვთქვით „უსტავნი ღრამოტის" ძალით გლეხობას მეტად ცოტა მამული ერგო. ამ მამულით დაკმაყოფილება შეუძლებელი იყო. გლეხებმა მიმართეს მემამულეებს, დაიწყეს მათ მიწაზე მუშაობა. მერე რა მიწებია ჩვენში? მთის კალთა, ჩამოკიდული, იმდენათ დაფერდებული, რომ ფეხს ვერ მოიმაგრებს კაცი, თუ არ აკიბე. იქ ერთად ერთი სამუშაო იარაღია თოხი. თესვაც არ შეიძლება ჩვეულებრივათ. თესლი ჯიბით უნდა ატარო და სათითაოდ ჩარგო აქა-იქ. ასე ნაწვალები ნამუშავარიც ხშირათ არ შეგრჩებათ. მოვა ნიადვარი და ამ ჩვენ ნაწვავ-ნადაგს ერთიანად ჩამორეცხავს. როცა შეგერჩება, მაშინაც დიდი არაფერი ბარაქაა, ქცევაზე 15—20 ფუთი სიმინდი მოვა. აქედან ნახევარი მემამულეს მიაქვს, მასთან მოურავსაც ქცევაზე მანათი—ორი მანათი. ბატონის წილიც უსათუოდ სახლში უნდა მივუტანოთ პირველად. ასეთ პირობებში მუშაობა აუტანელია, ჩვენ ცოლშვილს არაფერი არ დარჩა. ამიტომაც ჩვენ გადავწყიტეთ მოგველაპარაკნა მებატონეებთან, რომ უფრო ხელსაყრელ პირობებში აგვეღო მათი მამული. მებატონეებმა კი ჩვენთან შეთანხმების მაგიერ პოლიციას შეაფარეს თავი კალთის ქვეშ. გაჩნდა მათრახის ტყლაშუნი, მოგვიღერეს შტიკები—ჩაჩუმდით, მორჩილი იყავით და ძველებურათ იმუშავეთო. მაზრის უფროსმა გაროზგა ერთი 70—80 წლის მოხუცი. მალულათ მოგვისიეს ჯამუშები და მათი შემწეობით დაიჭირეს ვინც რამე ილაპარაკა, ჩაყარეს საპყრობილეში, გადაასახლეს და მათი ოჯახი, მათი ცოლ-შვილი უმწეოთ დარჩა, დარჩა ყოველ სახსარ მოკლებული. პოლიცია ებრძვის შედეგებს და არ იკვლევს მიზეზს. ეს უსამართლობაა. სამართლიანობა მოითხოვს მიწა ეკუთვნოდეს მუშას, მიწა მისია, ვინც თავის სიცოცხლეში დატრიალებს მას და სისხლის ოფლს ზედ აღვრის. ამიტომ საღღეისოდ საჭიროა ხალხის მხრივ დაარსებულ იქმნას კომიტეტი, რომელიც მუშების ინტერესებს დაიცავს და შეიმუშავებს ისეთ პირობებს, რომ მუშებისათვის ცოტაოდნათ მაინც ხელ-საყრელი იყოს მემამულეს მიწებზე მუშაობა.

სურების სოფელს აკრავს დიდი ტყე. წინეთ ტყე ხალხის იყო. ყოველი სოფლელი ტყეში მიდიოდა სამუშაოთ და, რაც უნდოდა, გამოჰქონდა. მაგრამ აი გარემოება შეიცვალა. ბოლო დროს ტყე მემამულეს საკუთრებათ აღიარეს, მეხუთედში ხაზინაც გახდა მონაწილე, როგორც გადაარდნილ ნ. ერისთავის მემკვიდრე. უტყეობით თავის რჩენა სურებელ გლეხისთვის შეუძლებელია. ხაზინამ და მემამულეებმა ტყე შეკრეს, დაყენეს ტყის მცველები იარაღში ჩასმული. „ღვთის გაჩენილ" ტყეში გლეხმა ყავარი ვეღარ ახადა და შეშა ვერ იშოვა. შევწუხდით. ზოგი გაჭირვებული ეცადა მალულად გამოეტანა თავისი საჭიროებისათვის რამე მასალა ტყიდან. მაგრამ მათ გამხეცებული ტყის დარაჯები სიცოცხლესაც არ არჩენენ. ერთ გლეხს ყავარი მოჰქონდა ტყიდან. დახვდა ტყის დარაჯი, ჭკრა ტყვია და იქვე სული გააფრთხობინა. სოფელს იმედი ჰქონდა, მთავრობა სასტიკად დასჯის დამნაშავესო, ციმბირს აქეთ მაინც არ მოაცდევინებსო. ბოქაული მოვიდა, გამოიძია საქმე. მთავრობამ არა თუ გააამართლა, წარმართებაც მისცა, გლეხის სიკვდილისათვის ამაღლება მიიღო ხალხს მეტი გზა აღარ დაურჩა, უსათუოდ ჯერ ნება უნდა აეღო, ბილეთი ეყიდა და მერე წასულიყო ტყეში. ჯერ ერთი ბილეთის აღება მეტად ძნელია. ტყისმცველი ცხოვრობს ოზურგეთში*), სურებიდან ოზურგეთამდე კი არა ნაკლებ 50 ვერსტისაა. საწყალმა გლეხმა უნდა მოიკიდოს ზურგში თავისი საგზალი, ცივი ჭადი, და გასწიოს ოზურგეთს. ტყისმცველის კარებთან დაგხვდება მისი კაცი და ისიც გაცდევინებს ორსამ დღეს, თუ რამე არ აჩუქე. ამავე დროს ბილეთის ფასიც დიდია. ბილეთის აღება, წინდაწინ ფულის მიცემა ხომ ძნელია, ყველას არ შეუძლიან, რა ქნას იმ გლეხმა, რომელსაც შეძლება არა აქვს!? ბინა იმისთვისაც საჭიროა, ჰაერში ხომ ვერ იცხოვრებს? თუ ჩუმად მოსჭრა ხე, დაიჭერენ და ხუთ-ექვს მანათად ღირებულ ხეში გადაახდევინებენ 80 მანათ ჯარიმას, არც ამას აკმარებენ, სატუსაღოშიაც ჩასმენ. ბილეთის აღების შემდეგაც შევიწროებულია მუშა. ტყეში ხე ხშირია, ერთს რომ მოჭრი, ადვილად შეიძლება მეორეს მოხვდეს, წვერი გადატეხოს, ტოტები ჩამოამტვრიოს, მაშინ მეორე ხის ბაჟიც გადაგხდება. ეს შევიწროება ხალხისთვის აუტანელია. ტყე და საბალახო ხალხს დაუბრუნდეს და მისი გაყვლეფის წყარო ნუ გახდება, დაუბრუნდეს ხალხს ის, რაც მას ეკუთვნოდა და ეკუთვნის სამართლით.

დღეს ბევრი მამული ეკუთვნის ისეთ დაწესებულებათ, რომელთაც მამული არ უნდა ქონდეს. მიწა მუშისაა როცა მუშას მიწა არ აქვს ის გაჭირვებაში ვარდება, ცოლ-შვილი უმშივდება, ხშირათ ვერ უძლებს მათ ტანჯვას და ცუდ საქმეს ჩადის, ქურდობს, ყაჩაღობს. ჩამოერთვას მიწა ეკლესიას, მონასტრებს, საუფლისწულო მამულები გადაეცეს ხალხს.

გლეხობას აწევს კისერზე დიდძალი გადასახადი. ის იხდის სახელმწიფო გადასახადს, საერობოს, სასოფლოს. ბევრი ისეთი გადასახადია მის თავზე, რომლის გამართლება შეუძლებელია. *) სოფელმა უნდა იყოლიოს ცხენები მოხელეთათვის. ამ საქმისათვის სოფელს ეხარჯება ადგილობრივ 500 მ., ჩოხატაურში—70 მ., ოზურგეთში 90—მ. 100 მ. სოფლის კანცელარიაზე მუდმივ უნდა იყოს ოთხი ცხენი. მოდის მოხელე, რომელსაც არ აწყენს სუფთა ჰაერზე სეირნობა, მთის მშვენიერი ბუნებით დატკბობა, და თავისი ცოლ-შვილით სოფლის ველზე დასეირნობს. და ეს ის მოხელეა, რომელსაც თვიურათ 100—150 მ. ეძლევა. მშიერმა გლეხმა უნდა ატაროს თავისი ხარჯით მსუქანი მოხელე! სამღვდელოებაც თავისკენ სწევს, არ კმაყოფილდება მღვდელი სახელმწიფო ჯამაგირით და ჰენსიით, მიაქვს დრამა ფული, წესის ასაგები, სანათლავი, ჯვრის საწერი და ბევრი სხვაც. საწყალ გლეხს არ აქვს შეძლება დრამა ფული გადაიხადოს. მას უყიდიან მარჩენალ ძროხას, ცოლის ნამზითევ ჯაქვს, უკანასკნელ კარდალას, ერთათ ერთ საბანს. ყოველი მხრივ გადასახადებს სწოვენ იმას, ვისაც არაფერი აქვს. გამოდის, რომ მშიერი სხვისთვის მუშაობს, მშიერი მაძღარს ემსახურება. ასე გადასახადების განაწილება შეუძლებელია. უსამართლოა მეორე ნაირი, არა პირდაპირი გადასახადიც, რომელიც მთელი თავისი სიმძიმით მუშა ხალხს აწვება. პირველ საჭიროების ნივთებზე ბაჟია დადებული, გლეხს ვერ უსარგებლია ნაეთით, სპიჩკით, თამბაქოთი. მას არ შეუძლია დაუსჯელათ გამოხადოს თავის მამულში თავისი საჭიროებისათვის მცირეოდენი არაყიც. ამიტომ უნდა მოისპოს სრულიად გადასახადების გაწერის დღევანდელი წესი, სულ სხვა წყაროა უნდა დაედეს სარჩულათ გადასახადს. ეს წყაროა შემოსავალი, თუ ადამიანს იმდენი შემოსავალი აქვს, რომ იმით ძლივს იკმაყოფილებს თავის უსაჭიროეს მოთხოვნილებათ, ის სრულიად უნდა განთავისუფლდეს გადასახადისაგან. ამნაირად დაწესდეს შემოსავლის კვალობაზე გადასახადი. ვისაც 500 მანეთზე ნაკლები შემოსავალი აქვს, ის სრულიად განთავისუფლდეს გადასახადისაგან. ვისაც მეტი აქვს იმან იხადოს, და რამდენათ მეტი შემოსავალი აქვს, იმდენად მეტი იხადოს, ესე იგი გადასახადი პროგრესიული იყოს.

როგორც ზევით ვსქთვით, ხალხს დღემდის მღვდლებისაგან შებრალება არ უნახავს. ცდილობს სუყველას ერთნაირად გამოსწოვოს, რაც კი შეუძლია, მისთვის სულ ერთია ღარიბი და მდიდარი. საწყალი ხალხი სოფელში ბევრია; აი გადაიკვალა საწყლებში საწყალი. მოვიდა მღვდელი წესის შესასრულებლათ, ხალხმა უთხრა, ხომ ხედავთ, არაფერი გაჩნია. გვემსახურე სამადლოთ. მღვდელს ეტოშა ასეთი მიმართვა, როგორ თუ უსასყიდლოთ, ხომ წაწყდა მიცვალებულია. აი ეგერ ძროხაა, დააბით ბაწარი და წამოიყვანეთო. მართლაც მღვდელმა წაიყვანა მარჩენალი ძროხა და დატოვა უმწეოთ ჩოფანო, ავადმყოფი ბავშვები. მღვდელი ხალხის შემჭმელათ გაჩენილა. მასთან მისი მოქმედება ხალხის ინტერესების წინააღმდეგია. ამიტომ ეკლესია სრულიად გაშორდეს სახელმწიფოს, მღვდელი იმან შეინახოს, ვისაც სურს.

*) ახლა რაღაცა შინაურული საქმის გამო იგივე ტყისმცველი გადასახლებულა ქობულეთში, ასე რომ დღეს კიდევ უფრო შევიწროებულია გლეხობა. სურებიდან ქობულეთში ჩასვლა განა ადვილია?

*) სოფელში მოვიდა მიწის მზომელი და შეუდგა ადგილების გამიჯვნას. აქაც გლეხი დაიჩაგრა. იმიჯნება უმეტესად მემამულის და სახელმწიფო მიწები, გადასახადს კი ეწევა მარტო გლეხობა. ესეთი წესი ყოველ საფუძველს მოკლებულია, ამიტომ სოფელს დაუბრუნდეს ის ფული და ეზღოს ის ხარჯი, რომელიც მას დაუწვა მიწის გამიჯვნის დროს. ერთი კიდევ უკვლო გადასახადი. სოფელი კომლზე ყოველ წლივ იხდის ორ-ორ აბაზს საკვებ თანხის შესადგენად. ამ თანხის დანიშნულება ცხადია: როცა ხალხს უჭირს, ის მშიერია, მაშინ მოიხმაროს დაზოგული თანხა. მარა აი სწორედ წინა წლებში სოფელი დაშივდა, ფუთი სიმინდი ორ მანათამდე ფასობდა, საკვები თანხიდან კი სოფელმა შემწეობა ვერ მიიღო. ამიტომ დაუბრუნდეს სოფელს საკვები თანხა, რომ მან გაჭირების მიხედვიდ მოიხმაროს ის.

ᲤᲔᲚᲔᲢᲝᲜᲘ

ᲒᲣᲠᲘᲘᲡ ᲕᲘᲗᲐᲠᲔᲑᲐ

(წერილი გურიიდან)

3 მარტს მოხდა სურების საზოგადოების ყრილობა. სურები თავისი მდგბარეობით მთელ გურიაში განსაკუთრებულ პირობებშია. ვიწრო სუფსის ხეობას ორიე მხრივ ამართული ჩამოსდევს მაღალი მთები, აი სწორედ ამ მთების კალთებზე გაშენებულია სურები. სოფელშია 386 კომლი, ყრილობას ქალიან-კაციანად დაესწრო არა ნაკლებ 1500 სულამდე. ჩვეულებრივ მისალმების და მოწოდების წაკითხვის შემდეგ სულთან კრიმგირეი შეეკითხა ხალხს, ხომ არაა ყრილობაში ისეთი პირები, რომელთა დასწრება მისთვის სასურველი არაა. ყრილობამ მოითხოვა მამასახლისისა და კიდევ ორი კერძო პირის დათხოვნა. როცა კრიმ-გირეიმ წინადადება მისცა, საზოგადოებას—ზომები მიიღეთ, რომ არ დაბრუნდნენ თქვენ მიერ დასახელებული პირები, ამაზე ხალხმა უპასუხა: დეე, დაბრუნდნენ, ჩვენ არავისი არ გვეშინიან, არც არავისთან დასამალავი არაფერი გვაქვს, ჩვენ მხოლოდ ვგრძნობინეთ იმ პირებს, რომ ისინი არ არიან ღირსი საზოგადოების ყრილობაში მონაწილეობისა.

შემდეგ დეპუტატებმა, რიცხვით 18, დაიწყეს ხალხის გაპირვებასა და მის საჭიროებაზე ლაპარაკი. პირველად მოჰყვა ერთი მოხუცი: მე ხანში შესული კაცი ვარ, მახსოვს ბატონ-ყმობა. ჩვენ, ყმებს, დიდი გაპირვება გვადგა, ბატონის მძიმე უღელი ზევით თავს არ გვაწევინებდა, შებრალება არსაიდან ყოფილა, მაგრამ აი გამოცხადდა—ყმები განთავისუფლებული ხართო. ჩვენ სიხარულს საზღვარი არა ქონდა. მაგრამ მალე გაგვიცრუვდა ეს სიხარული, გატაცებას შეეკვეცა ფრთები და დავინახეთ, რომ ჩვენი განთავისუფლება სანახევრო განთავისუფლება ძლივს იყო. შეგვიყენეს „უსტავნი გრამოტები" და გამოგვიცხადეს, რაც მიწა შიგ გიწერიათ, მხოლოდ იმით შეგიძლიანთ სარგებლობაო. ამ გრამოტებით კი მოგვცეს მცირედი, დანარჩენი ჩამოგვიჭრეს. იმ მიწაშიაც კი, რაც დაგვრჩა, სანადელო გადასახადი დაგვაწვა. ჩვენ ვმუშაობდით, ცოლშვილი კი ტიტველი და შშიერი გვრჩებოდა. რა გვექნა თვალ-ცრელიან ცოლშვილის შემაცქერალთ? მოურავის მოსვლა ჩვენი უბედურების დღე იყო. დაჯდებოდა სახლში და ფეხს არ მოიცვლიდა, სანამ არ გაისტუმრებდი. ასეთმა სანახევრო მოგბამ ბევრი ჩააფიქრა, ბევრმა გადაწყვიტა, გავიჭირვებ, მოვითმენ, შიმშილს ავიტან და თავს დაკიხსნიო. მართლაც ზოგმა თავი დაიხსნა. მერე საიდან? ნასესხები ფულით. ვისესხეთ მამასისხლად და ვაძლევდით თავნზე თუმანში აბაზს, ხუთ შაურს და მეტს. გლეხობა დავალიანდა, ბევრს ის შეყიდული მამულიც გაეყიდა ვალში. ასე განთავისუფლებული გლეხი რით სჯობია გაუნთავისუფლებელს? ჩვენ უსამართლოდ მიგვაჩნია ჩვენივე ოფლით მორწყულ მიწების გამოყიდვა. ამიტომ გლეხობას დაუბრუნდეს თავის დახსნაში დახარჯული ფული, დროებით ვალდებულნი განთავისუფლნენ უსასყიდლოთ, სახაზინო გლეხებს მიეცეთ მამული სრულ საკუთრებათ. როგორც ზევით ვთქვით „უსტავნი ღრამოტის" ძალით გლეხობას მეტად ცოტა მამული ერგო. ამ მამულით დაკმაყოფილება შეუძლებელი იყო. გლეხებმა მიმართეს მემამულეებს, დაიწყეს მათ მიწაზე მუშაობა. მერე რა მიწებია ჩვენში? მთის კალთა, ჩამოკიდული, იმდენათ დაფერდებული, რომ ფეხს ვერ მოიმაგრებს კაცი, თუ არ აკიბე. იქ ერთად ერთი სამუშაო იარაღია თოხი. თესვაც არ შეიძლება ჩვეულებრივათ. თესლი ჯიბით უნდა ატარო და სათითაოდ ჩარგო აქა-იქ. ასე ნაწვალები ნამუშავარიც ხშირათ არ შეგრჩებათ. მოვა ნიადვარი და ამ ჩვენ ნაწვავ-ნადაგს ერთიანად ჩამორეცხავს. როცა შეგერჩება, მაშინაც დიდი არაფერი ბარაქაა, ქცევაზე 15—20 ფუთი სიმინდი მოვა. აქედან ნახევარი მემამულეს მიაქვს, მასთან მოურავსაც ქცევაზე მანათი—ორი მანათი. ბატონის წილიც უსათუოდ სახლში უნდა მივუტანოთ პირველად. ასეთ პირობებში მუშაობა აუტანელია, ჩვენ ცოლშვილს არაფერი არ დარჩა. ამიტომაც ჩვენ გადავწყიტეთ მოგველაპარაკნა მებატონეებთან, რომ უფრო ხელსაყრელ პირობებში აგვეღო მათი მამული. მებატონეებმა კი ჩვენთან შეთანხმების მაგიერ პოლიციას შეაფარეს თავი კალთის ქვეშ. გაჩნდა მათრახის ტყლაშუნი, მოგვიღერეს შტიკები—ჩაჩუმდით, მორჩილი იყავით და ძველებურათ იმუშავეთო. მაზრის უფროსმა გაროზგა ერთი 70—80 წლის მოხუცი. მალულათ მოგვისიეს ჯამუშები და მათი შემწეობით დაიჭირეს ვინც რამე ილაპარაკა, ჩაყარეს საპყრობილეში, გადაასახლეს და მათი ოჯახი, მათი ცოლ-შვილი უმწეოთ დარჩა, დარჩა ყოველ სახსარ მოკლებული. პოლიცია ებრძვის შედეგებს და არ იკვლევს მიზეზს. ეს უსამართლობაა. სამართლიანობა მოითხოვს მიწა ეკუთვნოდეს მუშას, მიწა

ყანაში (დუშეთის მაზრა) **გლეხებს რიცხვ მრავალი ყრილობა ჰქონიათ** და თავიანთ მდგომარეობაზე მოულაპარაკნიათ. შემდეგ სიმღერით მთელი სოფელი მოუვლიათ და დაშლილან. მათი მოძრაობა მშვიდობიანია და საძოვარ ადგილებისა და სახნავ მიწების შეღავათიანის პირობით დათმობას თხოულობენ.

✦ სოფ. **ძვილეთში** (გორის მაზრა) 6 და 7 მარტს ვიღაცებს **დაუწვავთ** აზ. კ. ტატიშვილის საძელი, ბზე, ურემი, კალოს ავეჯეულობა, საწნახელი და ღობე.

✦ სოფ. ქსოვრისში **გაიგზავნა ჯარი** პირველ გიმნაზიის დირექტორად ნამყოფის ლევ მარკოვის მამულის დასაცველად.

✦ 8 მარტს ბათუმის საქალაქო სასწავლებლის მოწაფეებმა ლოკვის შემდეგ **პროტესტი განუცხადეს,—არ გვინდა სწავლა დღევანდელს გარემოებაშიო,** გამოვიდეენ სასწავლებლიდან და თავ-თავიანთს სახლებში წავიდ-წამოვიდნენ. მოწაფეთა ერთი ნაწილი გაემართა მარინეს დედათა სასწავლებლისაკენ და მოითხოვა, რომ მოწაფე-ქალთაც თავი დაენებებინათ სწავლისთვის. მოწაფე-ქალებმა დაუყოვნებლივ დაანებეს სწავლას თავი და გარედ გამოვიდნენ. შემდეგ ამისა, მოწაფეთა მცირე ჯგუფი გაემართა საქალაქო დედათა პირველ-დაწყებით სასწავლებლისაკენ, მაგრამ აქ პოლიციამ გაჰფანტა.

✦ გუშინ ტფილისის **საშუალო სასწავლებელთა მოსწავლეთა დეპუტაციამ წარუდგინა ქალაქის მოურავს ბ. ვერმიშევს** ის მოთხოვნილებანი, რომელიც შეიმუშავა მოსწავლეთა კრებამ.

✦ ოზურგეთს, 9 მარტს, ქალაქის შუაგულ ნაწილის მეპურეთა ცომის მზელავნი და პურის დამკრავნი შეიკრიბნენ, წავიდნენ ავლაბარში, მეპურეთა რამდენსამე **სავაჭროში შეცვივდნენ** და დაუწყეს ცომის მომზელავებსა და პურის დამკვრელთ დარიგება, რომ დღეის შემდეგ **ღამის მუშაობას თავი დაანებეთო.** შეიქნა ერთი ალიაქოთი. მოვიდა პოლიცია, რომლის დანახვაზედაც ქალაქის შუაგულიდან წასული მეპურენი გაიქცნენ, ხოლო აღლაბრელ მეპურეთაგან პოლიციამ 15 კაცი დაიპატიმრა.

✦ სოხუმიდან გაზ. „კავკაზს“ აუწყებენ შემდეგს: „6 მარტს ღამით, ქალაქს გარედ, აღმოაჩინეს **მუშათა ყრილობა,** რომელიც ცდილობდა როგორმე ქალაქში შესულიყო, შეერთებოდა ქალაქის მუშებსა **და უწესობა მოეხდინა.** მიღებულ ღონისძიებით, ორი აგიტატორი დაპატიმრეს. აგიტატორებს ჰქონდათ პროკლამაციები, იარაღი და დროშა ზედ-წარწერით: „ძირს თვით-მპყრობელობა!“ მუშები გაიფანტნენ და უწესობა აღარ მომხდარა. აფხაზეთშიაც მღელვარებაა. მათ აქეზებენ ვიღაც უცნობნი, რის გამოც შიდა-რუსეთიდან გადმოსახლებულ გლეხებს აფხაზები მიწას ართმევენ, სახაზინო გადასახადებს არ იხდიან და სხვ.

✦ «8 მარტს დილით სამეგრელოს საქალაქო სასწავლებლის მოწაფეებმა ჩალეწეს თავიანთ სასწავლებლისა **და** რეალურ სასწავლებლის ფანჯრები. შემდეგ ამისა, სამეგრელოს სოფლებიდან სოხუმისაკენ დაიძრა დიდ-ძალი ხალხი. სოხუმის ოლქის უფროსი შეეხვეწა ბრბოს სოხუმიდან 4 ვერსზე და შეიჩერა. ხალხმა მოითხოვა წინა დღით დაპატიმრებულ აგიტატორთა

ამნაირათ ჩვენ დავინახეთ, რომ ათასი ქსელია გაბმული ძუშა ხალხის გამოსაწურწნათ. ცხადია, მუშა ხალხი მიხვდა, რომ საერთო უბედურების მოშორება მხოლოდ საერთო მოქმედებით შეიძლება. მაგრამ მას ეუბნებიან— გიკრძალავთ ერთობასო. და ვინც ამ ბრძანებას არ ემორჩილება, ის დღეს სასტიკათაც ისჯება. მაგრამ ხალხი მოითხოვს კრების და კავშირის თავისუფლებას.

სოფელს გამოეზარდა ზოგი თავისი შვილები. ნასწავლმა სოფლელებმა მოინდომეს გაეცნოთ ქვეყნისათვის მეზობლების გაჭირვებული მდგომარეობა, მოინდომეს მათი გაჭირვების დაწერა, მაგრამ არ დააწერინეს. რაც გიჭირს, იმაზე არ გაწერიებენ. ამით ვიჩაგრებით ჩვენ, რადგან არ შეგვიძლია საქვეყნოთ გამოვაცხადოთ ჩვენი აზრი. ამიტომ მოვითხოვთ ბეჭდვითი სიტყვის თავისუფლებას.

ენაზე კლიტე დაგვადვეს, დაგვამუნჯეს. თუ თქვი რამე გულახდილათ, გულწრფელათ, სასჯელი აუცილებელია. თუ მემამულე თავის ინტერესებს იცავს, თუ ის ღალას დღითი დღე უმატებს, მუშასაც ჰქონდეს საშუალება შრომის ინტერესების დაცვისა და მიმართოს ისეთ ხერხს, რომელიც მისთვის სასარგებლოთ მიაჩნია, ამიტომ მოვითხოვთ თავისუფლებას სიტყვისა, ბინის პიროვნების ხელშეუხებლობას, გფიცვის თავისუფლებას. მოისპოს პასპორტი, რომ მუშას შეეძლოს თავისუფალი მისვლა-მოსვლა. ხალხის ყველა მწუხარება, რაც ყრილობაზე წარმოითქვა, გასაგონათაც ძნელია. ამ მწუხარებას აორკეცებს ხალხის გაუნათლებლობა. ხალხი გაუნათლებელია და ამ გარემოებით სარგებლობს ყველა მისი მტერი, ყველა მისი მწუწნელი, დღეს სწავლა-განათლების საქმე მეტად ცუდ მდგომარეობაშია. სოფლის მასწავლებელს იმდენათ მცირედი ჯამაგირი აქვს, რომ სანახევროთ მშიერია. ამავე დროს მას სამი განყოფილება აბარია, აუტანელი შრომა აწევს მას კისერზე. განათლებაზე რაც შეიძლება მეტი დაიხარჯოს. დაწესდეს თექვსმეტ წლამდე სწავლა უსასყიდლო, სავალდებულო ორივე სქესისთვის და ამასთან საეროც, ესე იგი მღვდელი ჩამოშორდეს სკოლას. ღარიბები თვითონ საზოგადოებამ გაზარდოს.

მუდმივი ჯარი დღეს მძიმე უღლად აწევს ხალხს. საუკეთესო, ჯანსაღი ახალგაზრდობა ოჯახს მოწყვეტილი ატარებს ოთხ-ხუთ წელიწადს ყაზარმებში. ხალხის ინტერესი არ მოითხოვს მუდმივი ჯარის არსებობას. სრულიად საკმარისია სამშობლოს დასაცველად სახალხო მილიცია.

განთავისუფლება, მაგრამ უარი მიიღო. როგორც იყო, პოლიციამ სისხლ-დაღვრელად გაჰფანტა ხალხი და ამნაირად თავიდან აიცილა ქალაქში უწესოების მოხდენა. გუდაუთის ნაწილში ლიხნენელები მიუხტნენ რუსეთიდან გადმოსახლებულთა სოფელს და მოითხოვეს, რომ გადმოსახლებულმა რუსებმა დაუყოვნებლივ დასტოვონ ის ადგილები რომელზედაც ისინი მთავრობამ დაასახლა, და ისევ იქითკენ გადაბარგდნენ, საიდანაც მოსულან».

✦ იგივე გაზეთი სწერს: თელავში 28 თებერვალს **ქუჩებში უწესობა მოახდინეს.** შეიკრიბა 500-მდე კაცი, ვითომ თელავის ჩვეულებისამებრ «ყეინობის» სადღესასწაულოდ, მაგრამ ნამდვილად კი მთავრობის საწინააღმდეგო მოქმედებისათვის. ბრბო ცდილობდა ბაზრის მოედანზე გასვლას; დაიწყეს ყვირილი: „გაუმარჯოს თავისუფლებას, ძმობა ერთობას!“ და შეეცადნენ მთავრობის საწინააღმდეგო დემონსტრაციის გამართვას. ხალხში გავარდა რამდენჯერმე რევოლვერი და ისროდნენ ქვებსაც. მოვიდა ჯარის კაცთა ერთი როტა, რომელმაც ხალხი გაჰფანტა. შეტაკების დროს დაშავდა ბოქაული კიუმჩიბაშევი და დაიჭრა სოფ. წინონდალის მცხოვრები გლეხი ვასილ პირღლაშვილი“.

✦ ტფილისისის საერო ბიბლიოთეკის შენობა ერთობ პატარაა და ყოველგვარი წიგნები და ჟურნალ-გაზეთები არ ეტევა. ამიტომ ბიბლიოთეკის დირექციამ მთავარმართებლის წინაშე შუამდგომლობა აღძრა იმის შესახებ, რომ ბიბლიოთეკის შენობა გაფართოვებულ იქმნეს. ეს შუამდგომლობა განსახილველად საერო განათლების სამინისტროს წარედგინა, რომელმაც განკარგულება მოახდინა, კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველის თავმჯდომარეობით, შესდგეს კომისია იმის გამოსაკვლევად, საჭიროა თუ არა შენობის გაფართოვება. ამ კომისიამ საჭიროდ დაინახა, ბიბლიოთეკის შენობას მეორე სართული დაედგას, რაც 19500 მ. ხარჯს მოითხოვს; თუ ეს შესაძლებელი არ იქნება, ოთახების შუაგულში უნდა დაიდგას უჯრებად დაყოფილი რკინის საწყობები, რაც 15,000 მ. დაჯდება და მაშინ დირექციას შეეძლება 50 წლის განმავლობაში წიგნებისა და ჟურნალ-გაზეთების გამოწერა არ შეაჩეროს. კომისიის აზრი სამინისტროს უკვე წარედგინა, მაგრამ სამინისტრომ უფულობის გამო არც ერთისა და ვერც მეორის განხორციელება არ იკისრა.

✦ კვირას, 13 მარტს, ტფილისის სამოსამართლო პალატის შენობაში მცირე-წლოვან დამნაშავეთა ზემო-ავჭალის **ახალშენის წევრთა კრებაა** დანიშნული. კრებაზე, სხვათა შორის, განხილულ იქმნება ახალშენის გამგეობის მოქმედების ანგარიში 1904 წ.

✦ **დაჭრილ მეომართა კომიტეტმა ამ დღეებში აცნობა ტფილისის გუბერნატორს,** რომ კომიტეტმა გადასწყვიტა შემწეობა აღმოუჩინოს იმ ჯარის-კაცთ, რომელნიც მონაწილეობას იღებდნენ რუსეთ-იაპონიის ომში და იმდენად დაშავდნენ, რომ აღარ შეუძლიანთ ლუკმა-პურის შოვნაო; ამიტომ საჭიროა მათ წარმოადგინონ ხსენებულ კომიტეტის კანცელარიაში მოწმობა ადგილობრივ მთავრობისა და ექიმებისა, მაზრის სამხედრო საბჭოს უფროსის შემოწმებული იმ ჯარის-კაცთ კი, რომელნიც სუბუქად

დღეს ხალხი ბევრს იხდის, ხოლო არ იცის, სად მიდის ეს ფული, როგორ იხარჯება, ბევრს იხდის, ხოლო, მისდა სასარგებლოდ კი ცოტა იხარჯება. გადასახადის გაწერა—დახარჯვა ხალხის ხელში იყოს, მის კონტროლს ემორჩილებოდეს. ერთი დეპუტატთაგანი შეეკითხა მთავრობის გამოგზავნილ პირს: ამ მოძრაობას რა მოძრაობათ რაცხს მთავრობა —ეროვნულათ თუ მუშა კლასის მოძრაობათ?

მთავრობის წარმომადგენელი. როგორ ფიქრობენ პეტერბურგში, არ ვიცი, მთავარმართებელი კი ფიქრობს, რომ ხალხი გაჭირვებულია, ის ქონებრივათ და უფლებრივ დაძაბუნებულია. ის გაუმჯობესების მოწადინებულია, ამიტომაც მომანდო გამოვიძიო ხალხის გაჭირვება და რის გაუმჯობესება შეიძლება, გავაუმჯობესოთ.

დეპუტატი. ჩვენი მოძრაობა საერთო მუშათა მოძრაობაა. ყოველი მუშა მიუხედავათ ეროვნებისა ჩვენი ძმაა. ჩვენ რუსეთის ყველა შეგნებულ მუშებთან ერთათ გვინდა ძირიანათ შეიცვალოს რუსეთის კანონები. დღეს ცხოვრებამ იმდენათ გაუსწორა არსებულ წყობილებას, იმდენათ წინ წავიდა ის ამ წყობილებასთან შედარებით, რომ დღევანდელი მართვის წესი ცხოვრებას სრულიათ არ შეეფერება. ჩვენი გადაწყვეტილებაა შევცვალოთ მთელი რუსეთის კანონები ცხოვრების შესაფერათ და განა ამისათვის უნდა გვცემდნენ?

მთავრობის წარმომადგენელი. სცემენ ხალხს არა მარტო გურიაში,—მოსკოვში, პეტერბურგში, კიევში. მე ნათლათ ვხედავ, რომ ხალხი სრულიათ არაა დანაშაული არეულობაში ისე, როგორც პოლიცია აბრალებს. ამიტომაც გამომგზავნეს გამოსაკვლევათ.

დეპუტატი. რატომ არ სჯიან იმათ, ვინც ხალხს აწიოკებს და ხშირათ სიცოცხლესაც ასალმებს?

მთავრობის წარმომადგენელი. ჯერ კიდევ არჩევენ საქმეს.

დეპუტატი. გამოცდილებამ, დიდიხნის დაკვირვებამ ჩვენ ღრმათ დაგვარწმუნა, რომ ხალხის საქმე მაშინ მოეწყობა რიგიანათ, როცა დაწესდება ხალხური მთავრობა, ხალხის თვითმპყრობელობა. ამიტომ მოწვეულ იქმნას დამფუძნებელი კრება, რომელსაც მიენიჭოს კანონმდებლითი და აღმასრულებელი უფლებები. კრებები არჩეულ იქმნას საყოველთაო, თანასწორი, დაბურული კენჭის ყრით.

ჰ. სურგულაძე.

არიან დაჭრილნი, დაენიშნებათ მხოლოდ ერთ დროული შემწეობა. კომიტეტი აცნობებს ამ დადგენილებას გუბერნატორს და სთხოვს მოახდინოს განკარგულება, რომ მაზრის უფროსებმა ეს აუწყონ ხალხს.

✦ წარსულ წელს შესდგა ამხანაგობა, რომელსაც ჭიათურის ომ ადგილებიდან, სადაც შავი-ქვა ამოდის, უნდა გამოეყვანა რკინის გზის ლიანდაგები სახელმწიფო რკინის გზის ლიანდაგამდე. ამხანაგობამ სპეციალისტთაგან უკვე შეადგინა კომისია, რომელმაც ინჟენერ ანდრონიკაშვილის ხელმძღვანელობით გამოიკვლია გზები და ამჟამად გზების პროექტების შედგენა დაიწყო. პროექტი გზათა სამინისტროს წარედგინება.

✦ ხელოვნურ საგრილობელ წყალის ტფილისის ქარხნების **მუშათა მდგომარეობა მეტად აუტანელია.** დღე-ღამეში მუშაობენ 16—18 საათს, არა აქვთ შესვენება არც კვირასა და არც სხვა უქმე დღეებში. წელიწადში მხოლოდ სამ დღეს უქმობენ ხსენებულ ქარხნებში: ახალ წელიწადს, ნათლის-ღებასა და აღდგომას. ამას გარდა, ქარხნების პატრონებს ერთმანეთს შორის პირობა აქვთ შეკრული, რომ ერთის ქარხნიდან თუ ვინმე მუშა გავიდა, მეორე ქარხანაში არ მიიღებენ. ნეტა სად არის საფაბრიკო-საქარხნო ინსპექცია, რომ ამ გარემოებას ყურადღებას არ აქცევს? ნუ თუ ლიმონადის ქარხნის მუშები ქვეყნის უკანონო შვილნი და ამიტომ უყურადღებობის ღირსი არიან?

ᲡᲐᲓᲦᲔᲘᲡᲝ

ტყე იკაფება!

ვის არ უნახავს ხშირი ტყე, ას წლობით ხელუხლებლად გაჩერებული, ტყე დაბურული?

საშინელი სანახავია...

უძრავად სდგანან დიდი ხეები, უძრავად სდგანან და ამაყობენ თავის სიძველით.

ამბობენ:

„ჩვენ ვართ ამ ტყის ბატონი,—ნორჩი ხეები, ბუჩქები და ტყის ბალახ-ყვავილი —სუსტია ყველა, გამოუცდელი...

„სიმაღლე შეგვწევს და აქ ზევით შევყურებთ ზეცას, მზე ჩვენ გვინათებს, მთვარე გვატკბობს, წვიმა გვაგრილებს.

„ტყე ჩვენი არის!“

ნორჩი ხეები და ბუჩქები, ბალახ-ყვავილი ისმენენ ამას და მორჩილად იხრიან თავსა.

ან რა გააწყონ, არ შესწევთ ძალა, რომ დიდ ხეების ძალა სძლიონ, ან მათთან ერთად ან მათ ადგილას თვითონ გაჩერდნენ და მხიარულად გადიხედონ ლაჟვარდ ცისკენ...

ტყე დაბურულა... ფოთლით შემოსილ ხეების ტოტებს ვერ ატანს სხივი და დაბლა, ძირში სიბნელე სუფევს.

ნორჩი ხეები და ბუჩქები, ბალახ-ყვავილი ამ სიბნელეში იბადება, სიბნელით კვდება...

არ არის მათვის არც სინათლე, არც სითბო მზისა, ქარი არა ჰქრის და უსიცოცხლო უფერულია დაბალ ხეების არსებობა დაბურულ ტყეში...

მხოლოდ მხეცები, ტყის ნადირები სძლებენ ამ ტყეში და ხშირად მათში გაისმის საშინელი, გულშემზარავი გველის სისინი...

ჰკბენს და ჰკლავს ყველას...

და ტყის მხეცები სუმენ ერთმანეთს, მათში მეფობს ძალმომრეობა...

ტყე დაბურულა!..

—

მაგრამ იცვლება ყველაფერი დედა მიწაზე...

დაბურულ ტყესაც უსიცოცხლოს, უძრავს, საშინელს... დაჰბერა ქარმა!

დიდი ხეები, ბუმბერაზები შეკრთნენ, შეშინდნენ..

იწყინეს კიდეც!

ამბობენ:

„ჩვენ ვართ ამ ტყის პატრონი და ამიტომაც უჩვენოდ ტყეში სხვისი გავლა აკრძალულია...

„ეს წლობით ვცდილვართ, რომ სუფევდეს აქ მყუდროება, რომ ჩვენ ფოთლებ ქვეშ მშვიდად იყოს ნორჩი ხეები, რომ ჩვეულებრივ იზრდებოდეს ბალახ-ყვავილი და რომ ბუჩქმა არ იწყინოს მისი ბუჩქობა და კმაყოფილი შემდეგშიაც ბუჩქად რჩებოდეს!

„ჩვენ ვართ ბატონი და უჩვენოდ ბალახ-ყვავილებს მზეც ვერ ანათებს, ვერც წვიმა ჰნამავს...

„ვერც ქარი შესძლებს, რომ შესცვალოს ჩვენი ცხოვრება და შემოიღოს ახალი წესი, ბოლო მოუღოს ჩვენს უფროსობას, ჩვენს ბატონობას“...

ქარი ჰქრის, ებრძვის ძველ ხეების უმოძრაობას, ფოთლებს ჰგლეჯს, დახე, ცდილობს დაამტვრიოს მათი ტოტები...

დაბურულ ტყეში სიომ დაჰბერა, ახლმა სიომ!

ტყე აშრიალდა!..

ნორჩი ხეები და ბუჩქები, ბალახ-ყვავილი... მოცოხლდა ყველა!

ტყე აშრიალდა...

და ამ შრიალში ისმის იმედი. თანასწორობის და უკეთეს ცხოვრების გრძნობამ იჩინა თავი... ახალი სიო აცოცხლებს ყველას, ახალი სიო ძალას უმატებს ნორჩ ხეს, ბუჩქებს და ბალახ-ყვავილსაც.

მაგრამ ამ სიომ, ძლიერმა ქარმაც ვერ მოსტეხა დიდ, ძველ ხეების ბატონობა დაბურულ ტყეში ..

მხოლოდ სიცოცხლე და იმედი მისცა ყველას...

ტყე აშრიალდა!

მაგრამ აგერ შორს, ტყის ნაპირას უცებ გაისმა ახალი ხმები!...

უცნაური, ძლიერი ხმები...

ამ ხმის გამგონი შეშინდნენ ძველი ხეები, იმედიანად გაიმართნენ წელში ნორჩი ხეები, მხარი მხარს მისცეს ტყეში ბუჩქებმა.

ქარი ზუზუნებს, ფოთლებს ჰგლეჯს და შორს, შორს გაისმის დაბურულ ტყეში ახალი ხმები...

ტყე იკაფება!

ტყეში შესდგა ფეხი ადამიანმა!

დაბურულ ტყეში, რომელიც ათას წლობით უძრავად იდგა, ფეხი შესდგა ნაჯახით ხელში და ჰკაფავს, გზებსა სჭრის, ახოს იღებს და იქ, სადაც გუშინ დარბოდა ტყის ნადირი, სხვადასხვა მხეცი... ახალი წესი, ახალი ცხოვრება შეაქვს თანდათან.

ტყე ახმაურდა!

მხეცი გარბის, შეშინებული! და ტყის ბატონი დიდი ხეები დაღონებული შესცქერიან ახალს ცხოვრებას.

მხოლოდ აქა-იქ ზოგიერთი ჯერ არა ტოკდება და ამაყად იძახის ტყეში:

„ახალმა სიომ ვერ დაგვაკლო ჩვენ ვერაფერი, ბალახ-ბულახი ახმაურდა—ისევ დაჩუმდა, მედგრად დავუხვდით ქარის ზუზუნს და დღემდის შეგვრჩა ჩვენ უფროსობა, წინამძღოლობა დაბურულ ტყეში...

„მხოლოდ ჩვენა ვართ, რომ შეგვიძლია ხმის ამოღება, მზესთან ბაასი, მთვარეს აღერსი, მხოლოდ ჩვენ გვხდება, და რად გაბედა ჩვენ წინააღმდეგ გამოლაშქრება...

...ადამიანმა!?.

ტყე იკაფება! ძველი მიდის, ახალი ჩნდება და უსიცოცხლო, უიმედო არსებობის წილ, ყველგან თანდათან შემოიღო ახალი წესი...

და სადაც უწინ ნავარდობდა მხეცი-პირუტყვი, ფეხი შემოდგა ეხლა იმავე...

...ადამიანმა!..

—

ახალი ხანა დადგა ახლა დაბურულ ტყეში...

დიდი ხე, ბუჩქი, ბალახ-ყვავილი,—ერთია ყველა!

ყველა ერთია ცხოვრებისათვის, და სადაც მეტად იზრდება რომელიმე მუხა-კოპიტი და თავის ჩრდილში სიცოცხლეს უსპობს, ძალას აკლებს ბუჩქებს, ნორჩ-ხეებს, მოდის და ჰკაფავს ზედმეტ ტოტებს ადამიანი.

ადამიანი!

მას გაურბიან ტყის ნადირები, მის დანახვაზე ძრწიან მხეცები...

იქ, სადაც გუშინ ტყე იყო მხოლოდ, ტყე დაბურული,—გაჩნდა ყანები, დაჰბარა მიწა, თესლი დასთესა, ყანა მორწყა...

...ადამიანმა!

ბნელი მოისპო! მზე იცინის ლაჟვარდ სივრცეში, ზხაპუნა წვიმა სიცოცხლეს აძლევს ყველაფერს ახლად ამოსულს, ნაზად ბიბინებს ყანა და მას თვალს ვერ აშორებს მისი მთესველი, მისი მომვლელი... ადამიანი!

და ტყე, მთელი ტყე აღტაცებით ეაშას უძახის, გაბარებული, განახლებული არის ბენება!

და ისმის ყველგან ამ ბუნების ტკბილი გალობა:

„ძველი ძველდება და ბუნების კანონის ძალით გზას უთმობს ახალს, ნორჩ არსებას, ახალ თაობას!

„ნორჩი თაობა ძალას იკრებს, თანაც იზრდება და თანდათან ფეხს მოიმაგრებს იქ, სადაც გუშინ იყო მხოლოდ ძველი თაობა!

„მხნეობა, შრომა, დამყარდება ბედნიერება. სიომ დაჰბერა, ტყე აშრიალდა და გაჰკაფა გზა გასავლელად, დაბურულ ტყეში ახო აიღო...

„ადამიანმა!

ნ. ნ.

ᲞᲠᲔᲡᲘᲡᲐ

ბ-ნი არაქელიანი სომხურ გაზ. „მშაკ-ში“ სწერს ტფილისის ხმოსანთა კერძო კრებაზე დასახელებულ კანდიდატების შესახებ, ეს მხოლოდ რამდენიმე პირის საქმე იყო, და სომხის ინტელიგენციას არა ჰქონია აზრად ქართველების გამორიცხვა საერთო საქმეშიო:

„ოფიციალურად ჯერ არავინ არ არის არჩეული და საბჭოს კრებაზე რომ მოხდება არჩევა, დარწმუნებული ვარ ქართველები სრული დაკმაყოფილებული დარჩებიან.

სომეხი ინტელიგენცია საქმითაც დაამტკიცებს, რომ მას გულით სურს ძმური და მეგობრული კავშირი ქართველებთან.

საჭიროა ერთმანეთი გავიცნოთ. ხელი უნდა შეეწყოთ ერთმანეთს ყოველსავე საქმეში“.

სწორედ ამ ერთმანეთის გაცნობას და საქმითაც ძმობა-ერთობის დამტკიცებას თხოულობს ჩვენი გაზეთი და ამიტომაც ველით ამ „საქმეს“.

—

გაზ. „ნოვოსტი“ ამბობს, რომ ბიუროკრატიამ ცუდი სამსახური გაუწია კავკასიაში ადგილობრივ მცხოვრებლებს და თვით რუსეთსაც.

ბიუროკრატია ცდილობდა უთუოდ გაერუსებია ქართველები და ამითი მტრობა აღუძრა გულში, ვინაიდან ქართველებს მეტად უყვართ თავიანთი დედა-ენა და ეროვნული თავისებურობის შერჩენაც უნდათ. საქართველოს ეკკლესია, რომელიც რუსულ ეკკლესიაზე უფრო ძველია, საკუთარი გადმოცემები არსებობს და ამისდა მიუხედავად სამღვდელოებას აქეთ რუსეთიდან გზავნიდნენ, ისეთ პირებს აყენებდნენ, რომელთაც ქართული ენა, ქართველების ზნე-ჩვეულება არ იცოდნენ სრულებით.

ხალხმა თავი დაანება ეკკლესიაში სიარულს, აღარ მოისურვა რუს მღვდლებთან სიარული და საქართველო რუსეთის უკმაყოფილო შეიქმნა.

ასევე გადიმტერა ბიუროკრატიამ თათრები და სომხებიო.

„მართალია, ადგილობრივი ბიუროკრატია აცხადებს, ყველა ეს ძარცვა-გლეჯა და ავაზაკობა, რომელიც ხდება კავკასიაში, ბუნებრივი მოვლენა არის, მაგრამ ოსმალეთის მთავრობასაც ხომ შეუძლია გამოაცხადოს, რომ მაკედონიის ამბებიც ბუნებრივია და ამას ყურადღება არ უნდა მიაქციოსო არავინ!“...

ᲠᲣᲡᲣᲚ ᲒᲐᲖᲔᲗᲘᲡ ᲐᲖᲠᲘ ᲒᲣᲠᲘᲘᲡ ᲨᲔᲡᲐᲮᲔᲑ.

ჩვენებურ გლეხების მოძრაობა, რომელმაც ამ ბოლოს დროს ასეთი საშიში სახე მიიღო, არც რუსულ პრესასაც გამოეპარა და ამ ჟამად თითქმის ყოველი სატახტო ქალაქის გაზეთი თავის მოვალეობად რაცხს ამ მოვლენას ყურადღება მიაქციოს, ახსნას და გამოიკვლიოს. ხსენებულ «ბირჟ. ვედ.»-ში ქართველ გლეხების მოძრაობას წერილი უძღვნა გრ. ტროცევმაც და ასეთს ცხობებს აწოდებს იგი ამ საგნის შესახებ რუს საზოგადოებას:

გლეხების მოძრაობა საქართველოში გურიიდან დაიწყო, რადგანაც გურიაში მიწების სივიწროვე, აუტანელი საიჯარო და სხვა ეკონომიური პირობები განსაკუთრებული სიძვირით აწვება თავს მცხოვრებლებს და გარეშე შემოსავლის საძებნელად გურულებს გურიიდან მიერეკება. ამის ბრალია, რომ გურია ამ ჟამად კავკასიაში და თითქმის რუსეთშიაც ყველაზე უფრო განვითარებული და მომწიფებული კუთხეა; ვერ ნახავთ სოფელს, თუნდაც სრულებით ღარიბს და გამოყრუებულს, რომ სკოლა და სამკითხველო არ ჰქონდეს, თუმცა ამ ჟამად ყველა ეს სკოლები და სამკითხველოები მთავრობის განკარგულებით დაკეტილი არის.

გურულების გონებრივ სიმწიფის მაჩვენებელია, სხვათა შორის, არა-ჩვეულებრივი გავრცელებაა ამ ხალხში ჟურნალ-გაზეთობისა. საჭიროა აღვნიშნოთ, რომ ქართული გაზეთები სრული პატივისცემის ღირსნი არიან თავისი ენშმარიტის ლიტერატურული და პროგრესიულის მიმართულებით. გაზეთების გავლენა საქართველოში ძლიერ ღიდია, რასაც, რასაკვირველია, დღევანდელმა ომმაც ხელი შეუწყო. ხალხი მოუთმენლად ელის ყოველს ახალ ამბავს ბრძოლის ველიდან, სრული წარმოდგენა აქვს ომზე, სათითაოდ ჩამოგითვლის სარდლებს და რუკების წყალობით დეპეშებით მოსულ ამბავს დანამდვილებით არჩევს და ითვისებს.

გურიაში, როგორც ვთქვით, მიწების სივიწროვე და საიჯარო პირობები საშინლად სტანჯავს და აწვალებს ხალხს. უმიწაწყლო გურული იძულებულია მემამულე თავად-აზნაურობას მიმართოს და იჯარით მიწები გამოართვას. თვით თავად-აზნაურობას გურიაში, როგორც საერთოდ საქართველოში, შრომა და გაჯაჯა ჭირივითა სძულს და ეზარება. მოიჯარადრეებს ამისთანა მემამულე აუტანელ პირობებს უდებს და ყოველნაირად ავიწროვებს. გლეხი, რომელმაც ცალიერ მიწას მოუარა, ჩაბნია შიგ ფული და შრომა, მოახმარა თავისი იარაღი და საკუთარი თესლი ჩაჰყარა, იძულებულია მებატონეს შემოსავლის $^1/_4$ ან $^1/_2$ აძლიოს. ამისთანა ურთიერთობა დროთა განმავლობაში მწვავდებოდა, სიძულვილი იბადებოდა და აგრარული დანაშაული ღღითი ღღე ხშირდებოდა და ვრცელდებოდა. გლეხობამ, წერა-კითხვის მცოდნემ, განვითარებულმა მალე დაინახა, რომ იმ გზით ბევრს არაფერს მიაღწევდა, მიხვდა, რომ მხოლოდ შეერთებული ძალღონით შეეძლო მებატონეებთან ბრძოლიდან გამარჯვებული გამოსულიყო. გაიმართა ბოიკოტი. გლეხებმა მიანებეს მებატონეების მამულებს თავი. გამწვავდა ურთიერთობა გლეხობისა და თავად-აზნაურობისა, რომელმაც ბოლოს, ძალღონე გამოლეულმა, მთავრობა საჩივრებითა და თხოვნებით გაამო. გურიაში ჯარი გაიგზავნა... სასტიკმა მოქცევამ, სხვადასხვა სასჯელმა, ჯარის კაცთა მცხოვრებლების სახლში დაყენებამ, პოლიციისა და მთავრობის მიერ დაყენებულ მამასახლისების უსამართლობამ ხალხი აღელვა, გადმტერა და სამის წლის წინად დაწყობილმა აგრარულმა მოძრაობამ ბოლოს დროს სულ სხვა ელფერი მიიღო... გლეხობამ მთელი თავისი სიძულვილი და რისხვა ადმინისტრაციაზე გადიტანა.

გაჩნდნენ გლეხების კომიტეტები, რომლებმაც არა-ჩვეულებრივი გავლენა და ძალა მოიკრიბეს. გაჩნდა განსაკუთრებული საგლეხო სასამართლო, რომლის გარდაწყვეტილებას მთელი გურია ემორჩილება, მომრიგებელ მოსამართლის და პოლიციის კამერა სულ მეტი შეიქმნა. ხალხმა უარი სთქვა ამ დაწესებულებაზე. არაეითარი ძალმომრეობა არ უხმარია, პირი შეჰკრა და სთქვა:

„ჩვენს საქმეს ჩვენვე მოვუვლითო“.

გურულების ცხოვრების მართვა-გამგეობა კომიტეტებმა იკისრეს. მათ თავისი გარდაწყვეტილება დაადგინეს და ხალხს სახელმძღვანელოდ დაურიგეს. იმას თქმა აღარ სჭირდება, რომ ყველა გარდაწყვეტილება კომიტეტებისა რკინისებური სისასტიკითა და შეუდრეკელობით სრულდებოდა. მაგალითად, ნათლად მოწმობს კომიტეტების ძალას და გავლენას ის ამბავი, რაც „ჩერნომორსკის ვესტნიკის“ რედაქტორს, პალმს, თავს დაატყდა ამ წლის იანვარში. გურულმა კომიტეტებმა პალმს შემდეგი შინაარსის წინადადება გაუგზავნეს: „თქვენი გაზეთის მავნე მიმართულება გვაიძულებს მოგთხოვოთ თქვენ, მოწყალეო ხელმწიფევ, თქვენი გამოცემა მოსპოთ. ვადათ გაძლევთ ორ კვირას“...

მართლაც «ჩერნომორსკი ვესტნიკი» მალე სხვის ხელში გადავიდა. აი მოკლედ ის „ამბოხება“, რომელმაც გენერალ ალიხანოვის უფროსობით გურიაში ჯარის გაგზავნა გამოიწვია. ქართველ ინტელიგენციის თხოვნით და მეკადინეობით გურიაში ჯარის გაგზავნამდე, უმაღლესი მთავრობის განკარგულებით, გურიაში წავიდა დეპუტაცია მთავარ-მართებლის საბჭოს წევრის სულთან კრიმ-გირეის თავმჯდომარეობით გურულების „ამბოხების“ ნამდვილ მიზეზების გამოსარკვევად.

მთელმა გურიამ დეპუტაციას ჯერ-ჯერობით ეს მოთხოვა:

1) მიწის ნაციონალიზაცია.

2) მთავრობის მიერ დაყენებულ მამასახლისების დათხოვნა და თვით-მართველობის შემოღება.

3) მოითხოვა, რომ ხალხმა ამორჩეული პირების მეოხებით საკანონმდებლო მართვა-გამგეობაში მონაწილეობა მიიღოს.

გურულების ამისთანა მოძრაობიდან სრულებით განდეგილია რაიმე სეპარატიული მისწრაფება...

რუსეთი

რად ღელავს სტუდენტობა? ამის გასაგებად ჩაუკვირდით სტუდენტობის სულსა და გულს. ბნელი ძალა მუქარითა და ნიშნის მოგებით ასე ბნელი ხალხის საკითხს: ყმაწვილ-კაცობას სწავლა არ უნდაო. ჩვენ ამას ცილის-წამებას ვეძახით, მაგრამ ეს ხომ მართალია და ვერ წარმოგვიდგენია, როგორ შეიძლება სწავლა ეხლა ჩვენს დროში, და, არამც თუ ეხლა, როგორ შეიძლებოდა სწავლა ხუთის, ათის, თხუთმეტის წლის წინათაც კი. სწავლა—ეს სულისა და გულის გამდიდრებაა განა შეგიძლიანთ წარმოიდგინოთ კაცი, მგრძნობიარე და კეთილ-შობილი, რომელმაც ალყა-შემორტყმულ ქალაქში შესძლოს და მხოლოდ თავის ნიეთიერ გამდიდრებაზე იფიქროს? მით უმეტესად ძნელია სისტემატიური გამდიდრება რუსის სულისა და გულისა, როცა მთელი რუსეთის სიცოცხლე კვნესის და ეს კვნესა ერთ საერთო საყვედურად ისმის და ადამიანს გულს უშფოთებს. ამ გარემოებაში სწავლა მეჯლისს ეგვანებოდა, მეჯლისს საერთო ჭირსა და ვების დროს. ეს შეუძლებელია, ეს ბუნების წინააღმდეგია. არ შეიძლება სწავლა, არ შეიძლება წერა, არ შეიძლება მღერა, არ შეიძლება გვირაბების შენება, არაფერი არ შეიძლება, არ შეიძლება სიცოცხლეც კი, სანამდის უმთავრესი საქმე არ გაკეთებულა...

არ დამხობილა თანამედროვე პოლიციური რეჟიმი. („რუს.“).

ვარშავაში მშვიდობიანობა და სიწყნარე სუფევდაო, აუწყა ამას წინად მთელ ქვეყანას პეტერბურგის დეპეშათა საგენტომ. აი, თურმე ნამდვილად როგორი „მშვიდობიანობა“ და „სიწყნარე“ სუფევს პოლონელების დედა-ქალაქში: ტელეფონის სადგურს დღე და ღამე სამხედრო დარაჯთა რაზმი არტყია და თუმცა თვით სადგური ხელ-უხლებელია, სამაგიეროდ ტელეფონის მავთულები წამდაუწუმ წყდება, ბოძები ინგრევა; ვისლის ხიდზე სდგას სამხედრო რაზმი, რომელიც გაფაციცებით იცავს „სიწყნარეს“; დღე ისე არ გავა, რომ გაზეთებში მოხსენებული არ იყოს მუშათა და პოლიციის შორის მომხდარ შეტაკების ამბები. მუშები სულაც არ ფიქრობენ დაწყნარებას და ყოველ წუთს მზად არიან საბრძოლველად გამოვიდნენ; ქალაქი გაღატაკდა, დაიმშა; ჩვეულებრივ გლახებს და მათხოვრებს მოემატა მუშა-მათხოვარიც, რომელსაც საცხოვრებელი აღარა გააჩნია-რა; გაჩნდა ახალი ტიპი მათხოვრისა, ეს მათხოვარი დასდევს კაცს დღე და ღამე და, თუ არ „შეიცოდა“ და არაფერი მისცა ,დანას დაჰკრავს გვერდში; მთელი სასწავლებლები დაკეტილია და არც იციან, როდის დაიწყება სწავლა. ღიდი ფანტაზია უნდა ჰქონდეს ადამიანს, რომ ამ გარემოებაში „მშვიდობიანობა“ და „სიწყნარე“ გამონახოს. („რ. ს.“).

პროტესტს აცხადებენ—ვინ? როგორ გგონიათ?—ბოქაულები... ქ. ეკატერინოსლავის ბოქაულებს შემდეგი პროტესტი გამოუცხადებიათ: გაზეთიდან გაიგეთ კურსკის პოლიციის საქციელი, რომელიც იმან ჩაიდინა კურსკელ მოსწავლეთა დამშეიდების დროს. ჩვენის აზრით, კურსკის პოლიციამ დაივიწყა ღმერთი, კანონი და სამართალი, როცა ისე მხეცურად მოექცა ბავშვებს, რომელთაც არ შეუძლიათ თავს ანგარიში მისცენ და გრძნობა-გონებას დაემორჩილონ. ჩვენ, ეკატერინოსლავის ბოქაულები, კურსკის ბოქაულებს ეუცხადებთ ჩვენს ღრმა გულისწყრომას და გაკიცხვასაო.

მეორედ მოსვლის ნიშნებია სწორედ! («რ. ვ.»).

კურსკელ მემამულის ღია წერილი. გლეხების მოძრაობა იზრდება... ჯარს იწვევენ... ბევრს კიდევ სწამს ხიშტების ძალა. ორი წლის წინად კიდევ შეეძლო ჯარს დაემშვიდებინა ხალხი, ეხლა კი სამხედრო ძალის ჩარევას უბრალო სისხლის ღვრა და უმეტესი გამწვავება მოჰყვება. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ომმა და მის გაუთავებელმა მსხვერპლმა ცოტა გავლენა არ იქონია გლეხობაზე, რომელიც ცხოვრებას ძველებურად, უაზროდა და შეუგნებლად აღარ უცქერის. ამ საერთო არევ-დარევის დროს, ცხადია, ისინიც ისარგებლებენ და მემამულეებთან ძველის ანგარიშების გასწორებას მოინდომებენ, უეჭველია, ამაზედაც არ შეჩერდებიან. ეხლა ამ გამწვავების დროს საჭიროა, რომ გლეხობა ნდობით ეკიდებოდეს იმათ, ვინც მათ ხელმძღვანელობას კისრულობს. გლეხებს აღარც არა მღვდლებისა სწამთ, ისინი ენდობიან მხოლოდ ეროვნების იმ წევრთ, რომელთაც საქმით დაამტკიცეს თავისი პატიოსნება და უანგარობა. ენდობიან აგრეთვე თავის ამორჩეულ კაცებს. მეორე მხრით გლეხობა, რაკი არსაიდან არ ელის შველასა და დახმარებას, გაბოროტებული ესევა სხვის ქონებას, სწვავს და ანადგურებს. დაარწმუნეთ ის, რომ ხვალინდელი დღე მას მშვიდობიანობას მოუტანს, მიეცით იმას ღონის-ძიება თავისი წარმომადგენელების მეოხებით დაიცვას თავისი ინტერესები, მიეცით ამისთანა არჩევნის უფლება, და გლეხობის ის ნაწილი, რომელიც მშვიდობიანობის მომხრეა, გაიმარჯვებს და თავისას გაიტანს. კანონიერების პატივის-ცემა ჩვენ გლეხს კაცს ღრმად აქვს გულში ჩანერგილი, მაგრამ უსვინიდისო მონურობამ მთავრობის წარმომადგენელებისამ, რომელიც დღეს ხალხს სტანჯავს და ავიწროვებს, გლეხობის დიდი-ხნის მოთმინების ფიალა აავსო.

ჩვენ ეხლა იმავე მდგომარეობაში ვიმყოფებით, როგორშიაც იმყოფებოდნენ ჩვენი მამები ორმოცი წლის წინად. მაშინ მოახერხეს და ქვეყანას დიდი საფრთხე ააშორეს. და ნუ თუ ეხლა ვერ მოახერხებენ ამას და რუსეთს რევოლიუციის საშინელ ალში გახვევენ? („რ. ვ.“).

კორესპონდენცია

ფოთი. როგორც ამას წინადაც ვწერდი, სამოქალაქო სასწავლებლის სამოსწავლო სიბჭომ სთხოვა მოსწავლეთა მშობლებს და იმათ მოადგილეთ ხელმეორედ მოეყვანა თავი სამოქალაქო სასწავლებლის დარბაზში, სადაც მათ გამოეცხადებოდათ ბასუხი ბავშვების მინაცემ მოთხოვნილებისა; 6 მარტს, ხელახლად შეიკრიბნენ ხსენებულ სასწავლებელში. სასწავლებლის ზედამხედველმა, ბ-ნმა დ. ი. კონანოვმა წარუდგინა ხალხს ბავშვების მინაცემი მოთხოვნილება, რომელიც მას დირექტორთან გაეგზავნა და მალე უპასუხე მიეღო.

დირექტორს სულ ორი სიტყვის წარწერით გადაეწერეთ მოწაფეთა თხოვნის ბედი: „მოსწავლეებს არავითარი ნება არა აქვთ ასეთი უსამართლო მოთხოვნილება წარმოადგინონ. შესრულება არ შეიძლება“.

ასეთმა უტნურმა გარდაწყვეტილებამ ხალხში დიდი მღელვარება და უკმაყოფილება გამოიწვია. ბევრმა მშობლებთან ერთმა წარმოთქვა სიტყვა და ის საერთო აზრი გაატარა, რომ ისინი თანახმა არიან იმისი, რასაც იმათი შვილები თხოულობენ, რომ ეს თვით მშობლების მოთხოვნილება არის, რადგანაც მათი შვილები საუკეთესო მოწაფენი არიან მათი გაჭირვებულ მდგომარეობისა. ამასთანავე ისიც ალნიშნეს, რომ ხსენებულ სასწავლებელს „Потійское Мингрельское Городское Училище“. ჰქვიან და არა: „Потійское Городское Училище“—რად არის აქ ეს განკერძოებული ზედმეტი სიტყვა: „Мингрельское“-ო?

ბოდოს ეს იმით ახსნეს, რომ ეს არის დღევანდელი გამგეობის სრიგები. და იმიტომ მოსთხოვეს ამ სასეფოთ, რომ ხსენებულ სასწავლებელში ქართველნა მოეყვანოთ, წინად კი ქართველს სასწავლიდნენ, მოიხსენიეს თ. ყორდანია და სხვა ამგვარი მოდგენილნი. კარგა ხნის თათბირის შემდეგ კრებამ ერთხმად დაადგინა: ვიდრე მოწაფეთა მოთხოვნილებას არ დაკმაყოფილებენ, შვილებს სასწავლებელში აღარ გაგზავნითო. სწავლა შეწყვეტეს.

ს. ზენობელი.

ქიზიყის ავ-კარგი. „კარგი რამ გეწერდეს ბიკვარდეს, აბი რა საკვირველია“,—სთქვა მგოსახმა და მართლაც თქვენ კარგი რამ იკითხეთ ქიზიყელთა ცხოვრებიდან, თორემ სიავეთა ამა კეთხისათა არა აქვსთ დასახრული. იმაზე თავზარდამტემი სიავე და საბოროტე რადა იქნება, რომ დარწმუნებულნი, გულ დაჯერებულნი იყვეთ—ჩვენი შვილები არხეინად სწავლობენ სასწავლებლებშიო და მოულოდნელად კი სახლში დაგიარეს თავი, სასწავლებლიდან ბახური ამოგვკრესო. მერე რისთვის?!. როგორ გაბედეთ და მოითხოვეთ: ყურნად-გაზეთების კითხვის ნება, ჯაშუშობის მოსპობა, მასწავლებელთაგან ზრდილობიანი მოქცევა, ნაშუადღევის ხუთის საათის შემდეგ სასწავლებლის კედელს გარეშე ტოტა ხნით გამოსვლის ნება და სხ... მერე რა ბაბილონის კოდები დაინგრა ამ მოთხოვნილებათა აღსრულებითო?! დედა-ენის შემოდება, დედა-ენაზე საგნების სწავლება რომ მოეთხოვნათ, მაშინ ხომ კუნძული სახალხო აქედ დარჩებოდათ?! მაგრამ განა არ შეგეხსენებათ, სასწავლებელი რა მიზანს ემსახურებიან. ჩვენ ვიკვლევთ სახსარს, ხარჯს ვეწევით, მაგრამ სწავლის საქმის მოწეობის კი არავინ გეკითხვის. მოდი და ამისთანა სკოლაზე ნუ აიტრუების ხალხი გულს!

ეჰე, გულის ატრუებაზე ნუ მიგვრდება საქმე, თორემ აწინდელის წესწყობილება—ჩინოვნიკების მეოხებით ახლა ყველაფერზე აქვს ხალხს გული აერიდი. კაუტედ ხალხს გული, ყველაფერში მოტეეუდა, ადარავის ენდობა, ადარავისი იმედი აღარ აქვს, მაინც ეწევა ტასვგისა და ვაი-ვაგლახის ჯაპანს, თუმცა დარწმუნებულია ამ აუტანელ ჯაფის ხახად ქვეშ მისთვის ხელ-საყრელი, სხარბიელო არა ერა-რა... მაგრამ ამაებს თავი დავანებოთ, სხვა დროისათვის იყოს, მხოლოდ ეხლა მოკლედ ერთ სასწავლებელსაც შევეხო... მაგალითად,—თელავის სასუფიერო სასწავლებელს, რომელიც სიდინდალი და თელავის მაზრის სამდგელოების ხარჯით ინახება. მერე არ იკითხავთ, აქვს თუ არა რაიმე გაკეთება სამდგელოების ხმას სწავლა-აღზრდის საქმეში?! თქვენგან არ მიკვირს?! ან იქნება იქ გამეფებული სწავლების სისტემა შეეფერება სად ვედაგოგიურს ბრინციპებს?!.. მაგრამ ამაზე საპასუხოდ ყველაზე მეტვერ-მეტყველურად ის გარემოება დაგიდგებს, რომ ეოველ წელს ზამთარ-ზაფხულობით, როდესაც მოწაფენი დათხოვნილნი არიან, სასწავლებლის მმართველობა იწვევს სამდგელოთა მიერ არჩეულ დეპუტატთა კრებას... მერე რისთვის?! უბრძანებენ, აი ამდენი და ამდენი უნდა გაიწროს სამდგელოებამ სასწავლებლის შესახები ფულიო. მორჩა და გათავდა... რაც შეეხება სწავლების მოწესრიგებას, მის მიმართულებას, ხასიათს,—ეგ ჩვენი საქმეა; როგორც ჩვენი „მისსია“, ძირითადი ბოდიტეა მოითხოვს და ზემოთა სართულის მბრძანებლებიც „დაგეჭიქვენ“, ისე დავიწერთ ბარჯვარსო. აი, ეს არის უბედურება. სკოლას შენის წვითა და დაგვით მოსავარის ფულებით ინახავდე და არც—კი გკითხავენ, გინდა თუ არა ენის ამოგლეჯა, საკირეში ჩაგდება?... მახლას!..

ქ.

წერილი რედაქციის მიმართ.

დარწმუნებული ვართ, რომ კავკასიის ყველა პატიოსან შვილებს,—ვინც უნდა იყოს, ქართველი თუ სომეხი,—გული გადაუბრუნდება მარტის 6-ს „ევრეაში“ მოთავსებულ წერილის გამო. გული გადაბრუნებოდა იმიტომ, რომ ბაქოს დიდმა უბედურებამ ძალიან თვალები აგვიხილა და სინათლე დაგვანახვა. იმედი გვქონდა, რომ ორ ძმას შუა ოღრო-ჩოღრო გზა გასწორდა და ესაამოვანებას ბოდო მოელო.

თუმც ეს იმედი ჯერ კიდევ არ დაგვკარგია, და გვწამს, რომ სინათლე ბნელად აღარ იქცევა, მაგრამ დღეს „ევრეაის“ მკითხველებს გული მოთუთქული ქვეთ და სულ-სწრაფად მოელიან გრილ ნიავსა, რომ მოთუთქული გული გაგრილდეს.

ეს გულის მოთუთქვა,—არამც თუ საკვირველ ქართველ საზოგადოებისა, უფრო მომეტებულად სომხებისაც,—გამოიწვია იმ გარემობამ, რომ ტფილისის სიბჭოში 3 მარტს გასაგზავნ დეპუტატის წევრებად მხოლოდ სომხები დასასხელეს ხმასნებმა. რანაირ კეთილ აზრითაც უნდა ეხელმძღვანელა ხმასნებს, მე მაინც, როგორაც სომეხი, ვეტეეი, რომ, ეს საქციელი დასაგმობია. ორმა ძმამ და ამხანაგმა ეოველ საქმეში, ჭირსაც და ლხინშიც, თანახმად უნდა გასწიონ ულელი და დასთესონ სიმართლე და სიყვარული. უნდა დაგვმოთ ეველაფერი, რაც ერთ ამხანაგის მხრით მეორის მიმართ დაკარგულ მოასწავებს. ნათქვამია, ტიხე შაგნიდან გატეხდებაო,—ეს სწორედ ჩვენს ტიხეზე ითქმის. ჩვენს ძმობასა და მეგობრობას ვერც ერთი ბტერი ვერ მოსპობს. თუ არ ჩვენ თითონ. ჩვენს საერთო უბედურებას ჩვენ თითონ ვქმნიან, ჩვენის დაუფიქრებლობითა და სიბეცით. დასწყევლოს ღმერთმა ის ეშმაკი, რომელიც ჩვენ შეგვეგდომია, გვაცდენს და დაწმენდილ სასლს გვიმდვრევს.

ჩვენ მაინც იმედი გვაქვს სომხების შეგნებულ ნაწილისა,—დაუმტკიცებენ მთელს ქართველ საზოგადოებას, რომ ჩვენ, სომხები, მართლა ძმები ვართ, ქართველებისა და რომ ძმობასა და მეგობრობას ჩვენ გამოვიხსნით ეოველთვის საქმით და არა მარტო ენით.

ღმერთმა ნურას დროს ნუ მოგვიშალოს ძმური ურთიერთობა და კავშირი. ამინ!

ანდრია აპრელიანი.

ბიბლიოგრაფია

პეტრე ლარაძე. «დილარიანი». 1904 წ.

„დილარიანი“ დიდი ოხზულებაა VII+794+XXXV). იგი დაბეჭდა თავის საუკასით მ. ი. შალიკაშვილისმ. პატივეცემული მარიამ შალიკაშვილისა ასულია დარაძისა და ეს კი შთამომავლია იმ პეტრე დარაძისა, რომელმაც ტოტალოდნდ შეამუშავა კლასიური თხზულება „დილარიანი“ და მისს ავტორობაზე თავი დასდო.

შოთა რუსთაველის სიტყვით, დილარიანის“ ავტორად ეოფილა სარგის თმოგველი, რომელიც, როგორც ქარიოლის ცხოვრება გადმოგვცემს, იყო კაცი მეცნიერი და ბრძენი. აღბეჭდილი „დილარიანის“ ენა არ არის ენა მე XVIII საუკუნისა, იმ დროისა, როდესაც ცხოვრობდა პეტრე დარაძე. ზოგი-ერთ ადგილებს გარდა ენა არის ენა იმ დროისა, როდესაც დაიწერა „ამირან დარეჯანიანი“, ვეფხისტყაოსანი“. ამას გარდა, მე XVIII საუკუნის მწერალს არ ჰქონდა არც მიზეზი და არც შეძლება მსოფლიო ეპოქაზე დაეწერა, ე. ი. იმ სანას, როდესაც გმირები ადარ სჩანდნენ და ნაჯიერნიც შემცირდნენ.

„დილარიანი“—მეორე „შაჰნამეა“, იმ განსხვავებით კი, რომ ამ უკანასკნელში წარმოდგენილია მოქმედება ერანელ გმირებისა, ბერეულში კი მოთხრობა შესახებ ანბაშ-ეგვიპტის „უძლიერეს“ მეფის დილარისა, რომელმაც დაპრაო მთელი მსოფლიო მრავალ საუკუნით ქრ. წინად.

მაშინდელი მსოფლიოს 32 მეფეთა შორის, რომელნიც დაიპყრეს დილარმა, ყველაზე ძლიერი იყო ფარსმანი, მეფე კადუსთა, კოლხთა, საკბუნიოსი და ბრუტოსთა. ამ მეფის მხედრობა მთელ აზიის სიფართობეზედ იყო გადაქცეული, 500,000 მეომრით მეფე ფარსმანი მიესია ეგვიპტის მზის—ქალაქს (იგულისხმება ჭელიოპოლი), ს